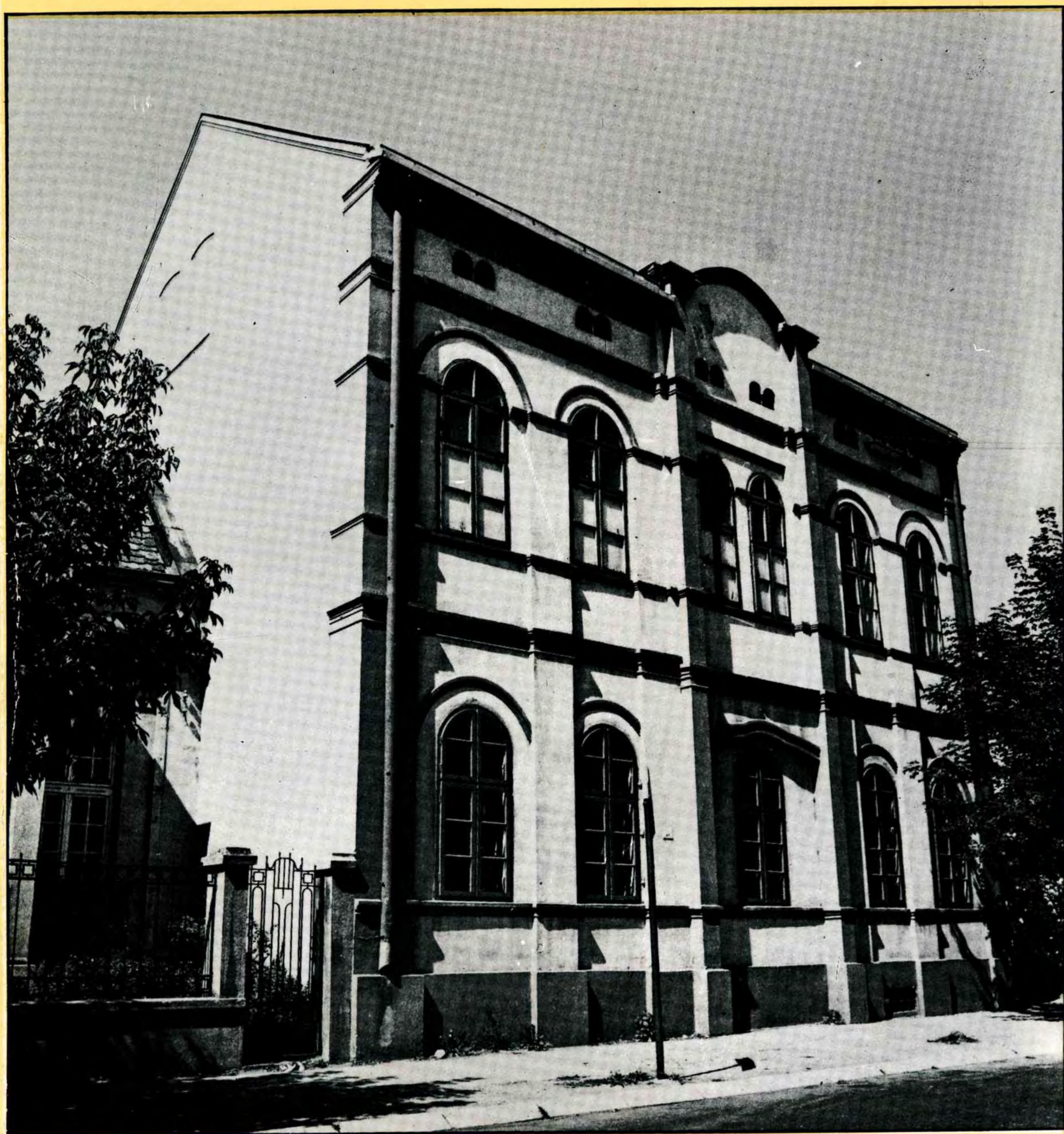

ՀԱՅԵՐԱՅԻՆ
ՊԱՐԿԵՐ
ՄԱՐԿԵՐ

издавач
ЦЕНТАР ЗА КУЛТУРУ И
ИНФОРМИСАЊЕ „ПАРАЋИН“ –
ЗАВИЧАЈНИ МУЗЕЈ

уредник
СЛАВОЉУБ ОБРАДОВИЋ
аутори текста
ПРЕДРАГ ПЕТРОВИЋ
МАРИН БРМБОЛИЋ
АЛЕКСАНДАР СРНДАКОВИЋ

превод на француски језик
МАЈА ДАВИДОВИЋ

лектор
МИРЈАНА ПЕТРОВИЋ

аутор фотографија
ЗОРАН ПУРГЕР

графички прилози
АЛЕКСАНДАР СРНДАКОВИЋ

технички уредник
АЛЕКСАНДАР ПОРТНОЈ

штампа
РОГД „ВУК КАРАЦИЋ“ –
ПАРАЋИН

тираж
1000 примерака

ЗАВИЧАЈНИ МУЗЕЈ ПАРАЋИН

1978–1988

Параћин, 1988.

ЧЛАНОВИ ПРВОГ
ПРОГРАМСКОГ САВЕТА
ЗАВИЧАЈНОГ МУЗЕЈА
ПАРАЋИН

1. **Момир Јездић**, председник
Програмског савета
2. Петко Лековић
3. Радоје Несторовић
4. Ђура Ђукић
5. Милош Дракуловић
6. Града Јаблановић
7. Душица Анђелић, заменик
председника Програмског
савета
8. Цвета Вукобратовић
9. Александар Портној
10. Миодраг Благојевић

Такође желимо да се захвалимо арх. Радославу Прокићу, Радоју Несторовоћу, Ђури Ђукићу, Драгиши Ратковићу, Живојину Николићу, Александру Портноју, на њиховом доприносу у раду ове институције у протеклих 10 година.

У бројним акцијама Завичајном музеју у Параћину увек су пружали свесрдну помоћ: Српска фабрика стакла, ИВТКТ „Бранко Крсмановић“, Фабрика цемента у Поповцу, Инвест Банка, Робна кућа „Шумадија“, што је свакако и допринело да је Музеј у Параћину данас прерастао у савремену музејску установу завичајног карактера.

П. Петровић

(Извод из дописа проф. Момира Јездића Самоуправној интересној заједници културе Параћин, са предлогом да се у Програм развоја културних делатности за 1975. годину уврсти и оснивање Завичајног музеја. Предлог је упућен 7. маја 1975. године.)

I Момир Јездић

ЗАШТО У ПАРАЋИНУ ТРЕБА ОТВОРИТИ МУЗЕЈ

О значају и потреби за Музејом у Параћину годинама је дискутовано на разним скуповима и форумима. Идеја о његовом оснивању стара је 28 година. Рођена је давне 1947. године, али ни до данас није реализована. Увек се најлазило на „непремостиве“ тешкоће, недостатак средстава, непостојање одговарајућег простора. Морамо признати да је неких покушаја на реализацији ове идеје било. Градски Народни одбор из свог, више него скромног буџета, издвојио је одређена средства, тако да су набављене две витрине. Али, на жалост, ту се и стало. Није било снаге за наставак акције.

Када говоримо о оправданости оснивања Музеја у Параћину онда у првом реду мислимо на огромно археолошко и етнографско богатство овог краја, на Параћин као снажан трговачки, занатски и индустријски центар, истичемо јак раднички покрет и бурна збивања везана за НОБ.

Наш Музеј би био завичајни, комплексног типа. Са својим одељењима за археологију, историју и етнологију обрађивао би подручје општине Параћин. Од самог почетка треба га поставити као културно-просветно-научну установу, као што су то и сви музеји у нашој земљи. Музеј би прикупљао материјал који је од значаја како за науку тако и културу, уметност, уопште за прошлост нашег краја. Бавио би се проучавањем развоја људског друштва од најстаријих времена до данас. Прикупљени материјал Музеј би чувао, научно и стручно сређивао, излагао и чинио доступним грађанима и свим радним људима. Као установа културно-васпитног карактера Музеј би тако и деловао на грађане, а нарочито на школску и радничку омладину.

Да би се обезбедио несметани рад и развој Музеја, као прво, неопходно је обезбедити одговарајуће стручњаке, зграду која би се адаптирала за потребе Музеја и трајне изворе материјалних средстава. Сем стручних лица која би стално радила у збиркама Музеја и на терену, неопходно је и стварање мреже сарадника, где би у првом реду требало да буду просветни радници, али и лица других професија које се истичу добрим познавањем овога краја и која имају интерес за развој музејске службе.

Рад на оснивању Музеја није ни мало једноставан ни лак посао. За ово су потребне планске и вишегодишње припреме. Тај посао не може да обави само

једно лице, чак ни група лица. Овде је потребна заједничка и шира помоћ. Неопходна је помоћ свих друштвено-политичких и привредних организација, школа, грађана и омладине. Ова помоћ треба да буде трајна, па и онда када се Музеј отвори.

Марин Брмболић

10 ГОДИНА ЗАВИЧАЈНОГ МУЗЕЈА ПАРАЋИН 1978-1988.

Завичајни музеј у Параћину спада међу најмлађе музејске установе у СР Србији. Као музеј комплексног типа са одељењима за археологију, историју, етнологију и историју уметности, својом делатношћу захвата подручје општине Параћин.

Идеја о оснивању Музеја зачета давне 1947. године, упркос залагању неколицине ентузијаста, аматера, није реализована све до 1975. године. Недостатак материјалних средстава, адекватног простора за чување и излагање музеалија као и стручног кадра, представљали су непремостиву препреку. На иницијативу СО Параћин и Самоуправне интересне заједнице за културу 1975. године донета је одлука о оснивању Завичајног музеја, а тиме започиње реализација идеје старе скоро пола века.

Завичајни музеј у Параћину конституисан је 1978. године. Основу је представљала археолошка збирка ОШ „Радое Домановић“, која је настала захваљујући преданом залагању неколицине ентузијаста на челу са проф. Момиром Јездичевићем. Иако су археолошки предмети прикупљени скоро редовно без критеријума које налаже музеологија, дужни смо да вредним ентузијастима одамо признање за њихов упоран рад. Вредне збирке: природњачка, нумизматичка, а пре свега археолошка, током година нажалост знатно су осиромашене. Али и такве представљале су поуздани показатељ о богатству овог подручја покретним и непокретним културним добрима.

Захваљујући залагању Друштвено-политичке заједнице, а пре свега СО Параћин, скромна али вредна збирка прикупљених музеалија, смештена је крајем 1977. године у објект у улици Максима Горког 17. За потребе Музеја додељена је једна од првих спратних зграда у Параћину, подигнута средином XIX века, позната и као „Ружићева кућа“.

Наредне 1978. године у сарадњи са Заводом за заштиту споменика културе у Крагујевцу, израђен је пројекат адаптације зграде за потребе Музеја, и одмах се започело са његовом реализацијом. Радови на поставци сталне изложбе обављени су етапно. У првој етапи постављена је стална изложба одељења за историју, у спратном делу, а у другој су постављене сталне изложбе одељења за археологију и етнологију. На дан ослобођења града 13. октобра 1978. године уз присуство бројних госитују града и пријатеља свечано је отворен Завичајни музеј у Параћину.

Већ у самом почетку рада Музеју се наметнуо велики проблем, недостатак изложбеног простора за повремене изложбе. Захваљујући разумевању и финансијској помоћи Самоуправне интересне заједнице културе Параћин као и несебичном залагању радника Музеја, проблем је решен адаптацијом поткровног дела зграде за галеријске потребе. Тако је град добио атрактиван изложбени простор за којим се деценијама осећала велика потреба.

Овакву сталну музеолошку поставку, која се допуњује и мења новим налазима, затиче данас посетилац Музеја. Затиче изложбу конципирану да на најприступачнији начин пружи целовиту слику о прошлости овога подручја од периода млађег каменог доба (5200 г.п.н.е.) до првих послератних година. Посетиоцу је омогућено да стекне увид у материјалне остатке бројних

праисторијских култура, у периоду римске доминације, средњовековне српске државе, да се упозна са политичким, привредним па и културним превирањима овог подручја које је од најдубље прошлости представљало природну саобраћајницу између средње Европе и Блиског истока.

Заштита културних добара

Несумњиво да је заштита покретних културних добара основни задатак сваке музејске институције. Од свог оснивања Завичајни музеј је прихватио све обавезе које проистичу из Закона о заштити културних добара. Иако кадровски сиромашан, као музејска институција комплексног типа, вршио је и врши све делатности које се односе на проблематику заштите, обраде и презентације покретних културних добара, просветно - педагошку делатност као и истраживачки рад. Тежиште рада већ низ година је у области археологије и историје, што је условљено структуром постојећих кадрова у Музеју.

У оквиру одељења за археологију, у чијим се фондовима чува 1456 обрађених инвентарских јединица и студијска збирка од неколико хиљада предмета, вршени су бројни истраживачки радови. Систематским рекогносцирањем на подручју општине Параћин регистровано је неколико десетина налазишта из периода праисторије, антике и средњег века, од чега више од половине до сада није било познато. Током протеклих десет година рада музеја вршена су и бројна сондажна и систематска археолошка ископавања. Вредна посебног помена су вишегодишња археолошка ископавања средњовековних цркви и манастира у долини реке Црнице, средњовековног утврђења Петрус, рановизантијских утврђења на планини Јухор и заштитна археолошка ископавања на траси аутопута Београд – Ниш.

Параћин, као вековима јак занатски, трговачки а касније и индустријски центар, представља неисцрпни извор за проучавање у домену историје. Стална музеолошка поставка одељења за историју, која обухвата период од почетка XIX до средине XX века, обиљем изложених предмета и докумената, представља резултат вишегодишњих систематских истраживања. Посебан акценат у последњих неколико година стављен је на изучавање привредне историје XIX века, што ће несумњиво обогатити новим сазнањима и документима сталну поставку. Данас се у фондовима одељења за историју чува 1840 тродимензионалних предмета, докумената.

Током протекле деценије рад одељења за етнологију, где се чува обрађених и заштићених 600 инвентарских јединица, одвијао се на прикупљању остатака народне материјалне културе. Створене су вредне и бројне збирке керамичких посуда, предмета од дрвета, оруђа и текстила.

Фондови одељења уметности, формиран су од радова завичајних ликовних стваралаца као и од радова насталих у ликовној колонији у Сисевцу, која већ више од деценије окупља најеминентније ликовне ствараоце из наше земље. У фондовима одељења чува се 106 слика и десетина скулптура од камена, дрвета и стакла.

Резултати бројних истраживачких акција објављени су у научним часописима као и у виду посебних издања Завичајног музеја. У оквиру издавачке делатности, којом се музеј бави у последњих неколико година, објављене су публикације и књиге: „Параћин кроз векове“, „Параћин“, „Манастир Намасија“, „Оруђа XIII-XVII века у средњем Поморављу“, „100 година пчеларства у Параћину“. Поред ових издања све изложбене активности, нарочито када су у питању историјске тематске изложбе, праћене су каталозима често студијског карактера.

У домену заштите непокретних културних добара, у протеклој деценији, на иницијативу Музеја а у сарадњи са Заводом за заштиту споменика културе у Крагујевцу, под заштиту је стављено неколико вредних објеката у граду. Жеља

је да се сачува бар један мали део старог градског језгра које на себи носи печат разних градитељских стилова прошлих времена, што је Параћин у XVII веку сврставало у „лепе вароши“.

Изложбена и просветно-педагошка делатност

Значајну делатност Музеја представљају и поставке повремених тематских изложби. Поред изложби насталих из фондова музеја или у сарадњи са другим музејским установама, у галерији Музеја постављене су и бројне ликовне изложбе.

Из својих фондова Завичајни музеј је приредио бројне тематске изложбе, од којих су неке биле постављене и у музејима Београда, Крушевца, Светозарева, Свилајнца, Приједора. По обиму и значају издвојили би изложбе: „Клисура реке Црнице у средњем веку“, „Употребни предмети од дрвета у сеоском домаћинству Поморавља XIX – XX века“, „Живот и дело Вићентија Ракића“, „Политички плакат између два рата“, „Стара моравска архитектура“, „Најдражи гост“, „Аутопут, заштитна археолошка ископавања“.

Изложбена активност Завичајног музеја у Параћину сигурно је одиграла видну улогу и у развоју ликовне културе самога града као и његове околине. Програмима су увек планиране изложбе које су омогућавале упознавање са остварењима наших најеминентнијих ликовних стваралаца. У оквиру сарадње са многим музејским установама из целе Југославије, у Музеју су гостовале изложбе разноврсног карактера. По значају би издвојили ликовне изложбе: Народног музеја Београд, Музеја примењене уметности Београд, Народног музеја Тузла, Музеја „25. мај“ Београд, Народног музеја Крушевац.

Инспиративне могућности својих замисли Музеј је нашао и у просветно-педагошком раду. Ова врста делатности веома успешно се одвијала у сарадњи са СИЗ-ом за основно образовање. На основу програма Музеја успостављена је веома успешна сарадња са бројним школама, где свакако посебно место заузима сарадња са ОШ „Вук Караџић“ из Поточца, чији су наставници са својим секцијама учествовали и у бројним истраживачким акцијама Музеја.

Организовањем бројних предавања у школама и изложбеном простору Музеја, генерације ученика упознате су са завичајном историјом. Велики задатак и обавеза радника Музеја били су да у једној средини која до 1978. године није имала музејску установу, створе навику, изграде став према овим установама културе. Требало је на најприступачнији начин приказати да музеји нису „куће“ у којима се само чувају старе ствари, већ да су то установе које се сем чувања баве и проучавањем прошлости људског друштва. Да су музеји установе које би на одређени начин требало да дају бар део одговора на питања: Одакле смо? Ко смо? па можда и: Куда идемо? Мишљења смо да се у томе доста успело. Данас са сигурношћу можемо рећи да Завичајни музеј у Параћину има своју публику, чији се број из дана у дан повећава. У прилог томе говори и податак да је музеј у периоду од 1978. до 1988. године посетило преко 40.000 посетилаца.

Од самог оснивања Завичајни музеј је настојао да развије што бољу сарадњу са другим музејима и установама које се баве заштитом. На тај начин Музеј је школској и радничкој омладини, као и свим радним људима, на веома доступан начин, приближио врхунска културна добра. У сарадњи са другим институцијама из области културе у граду: Библиотеком, Позориштем, Музеј је настојао да да свој допринос у буђењу интереса за књигом, театром, културом, настојао је да развије интерес како за нашу најдубљу прошлост, тако и за херојску и револуционарну прошлост народа овог поднебља.

Предраг Петровић

Александар Срнидаковић

СТАЛНА ИЗЛОЖБЕНА ПОСТАВКА

Одељење за археологију

Одељење за археологију Завичајног музеја у Параћину поседује богате фондове, значајне за проучавање култура које су егзистирале на просторима уз Велику Мораву, њену притоку Црницу и по обронцима Кучајских планина. Бројна археолошка налазишта указују на насељавање овога подручја од дубоке праисторије до данас. У просторијама одељења за археологију изложен је само део најрепрезентативнијих покретних, археолошких налаза. Постављени у хронолошком реду поступно прате развој материјалне и духовне културе наших предака.

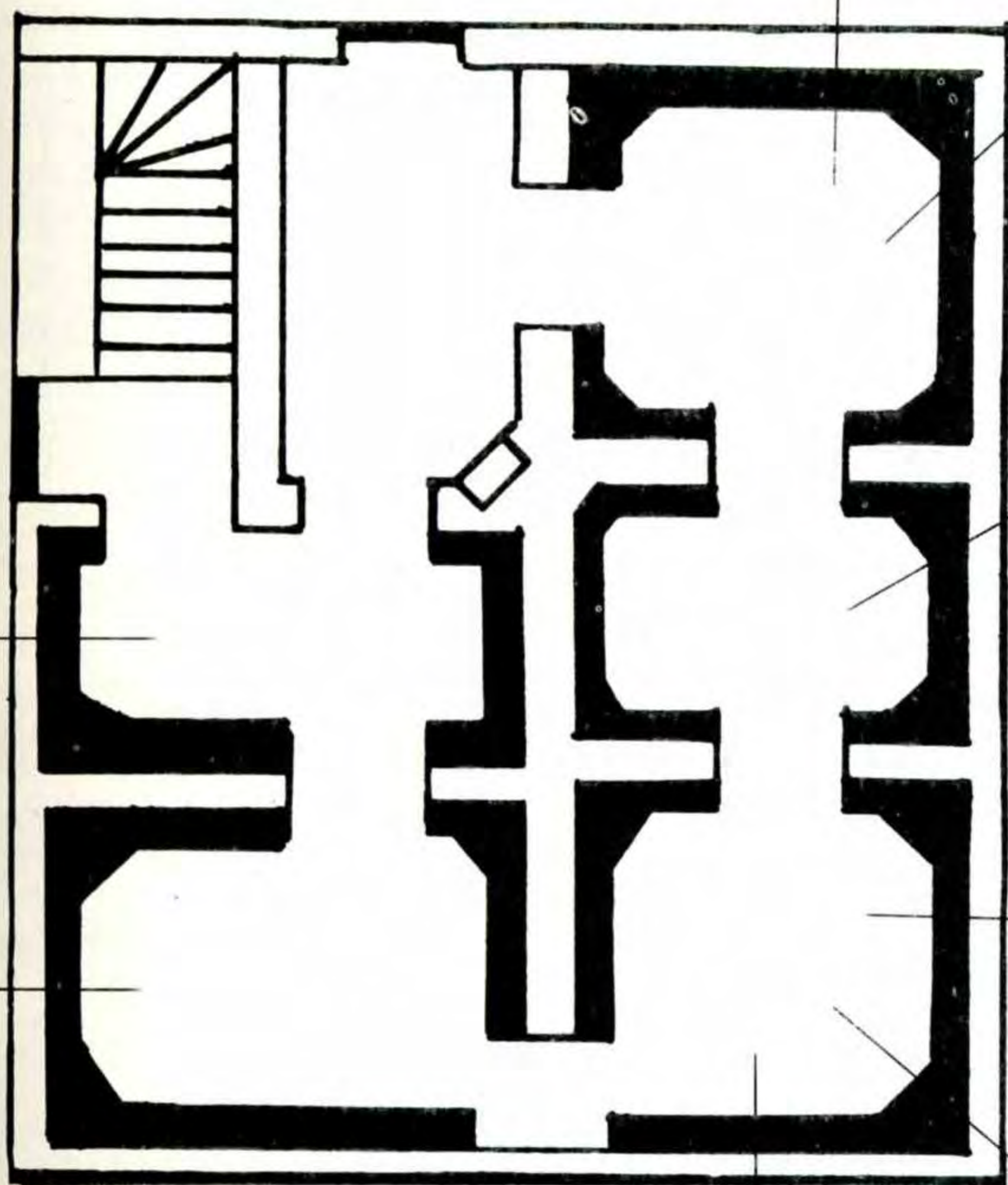
Изложбена поставка започиње периодом млађег каменог доба (4500 г.п.н.е.), периодом тзв. неолитске револуције, када човек почиње да производи храну, гради стална станишта. Одједи неолитске револуције, која започиње око две хиљаде година раније на просторима Блиског истока, стижу око 4500 г.п.н.е. до моравске долине. Из тог периода потичу и права насеља откривена на благо уздигнутој тераси изнад реке Црнице, у подножју Карађорђевог брда, на траси савременог пута Београд – Ниш, код села Главице и Дреновца. Истраживања, обављена једино на налазишту „Слатина“ код села Главице, дала су бројне керамичке посуде разноврсних форми, оруђа од камена, кости и кремена. Поред предмета, који су налазили примену у свакодневном животу неолитског човека, откривен је и велики број антропоморфних и зооморфних фигурина, које указују на богат духовни живот наших предака, још увек непрецизно интерпретиран од стране археолошке науке.

Насеље из периода бронзаног доба настало око 1300 г.п.н.е. откривено у Глождаку, по специфичности материјала, издвојено је у посебну културну групу познату као „Параћинска културна група“. Покретни археолошки налази бронзаног доба, заступљени у сталној изложбеној поставци, потичу углавном из гробова са спаљеним покојницима. Заступљени су типичним налазима од бронзе: игле, прстенови, гривне и наушнице, као и бројним керамичким формама карактеристичним за овај период.

Након завршне фазе бронзаног доба на овом подручју јављају се културе старијег гвозденог доба око 1000 г.п.н.е. Карактеристика ових култура је интензивно насељавање, честе миграције, што потврђују и бројна налазишта овог периода на подручју општине Параћин. Покретни археолошки налази старијег гвозденог доба потичу са локалитета: Глождак-Циглана, Стрижа, Кнеселачка чесма, Дреновац, Рашевица, као и са неколико градских насеља: Петрус, Момчилов град, Својново – Ан. Изложени материјал чине керамичке посуде и метални налази: појасне копче, гривне, украсне алке за косу.

Период млађег гвозденог доба заступљен је само случајним налазима керамичких посуда, разноврсних по форми, фине израде.

Када се говори о периоду римске доминације у овим крајевима свакако је немогуће не поменути Хореум Марги (данашња Ђуприја) као велико војно утврђење и Сарматес (Параћин) станицу чије место није са прецизношћу убицирано. Виа Милитарис (војнички пут) који пролази долином Велике Мораве упућује да у овим крајевима треба очекивати бројна налазишта римског периода. На жалост до сада је доста мало пажње поклањано овом периоду наше прошлости. На изложбеној поставци заступљени су само спорадични, случајни налази из Сикирице, Поповца, Главице – Слатина, Рашевице: керамичке посуде, фибуле, бронзани и сребрни новац.

ПЛАН ПРИЗЕМЉА ЗГРАДЕ МУ-
ЗЕЈА – АРХЕОЛОШКО ОДЕЉЕЊЕ

Период пропасти римске империје, стварања византијске државе, сеобе народа и почетак досељавања Словена релативно је слабо истражен. За сада о том периоду можемо говорити само на основу резултата истражних радова на утврђењима Петрус и „Момчилов град“ на планини Јухор код села Поточца. Утврђење на Јухору датовано је у VI век, у период јустинијанске обнове. Изразито велико и снажно утврђење користило је као заштита моравске магистрале али и као рефугијум. У сталној поставци изложени су предмети за свакодневну употребу: керамичке посуде, оруђа, налази од кости и стакла.

Несумњиво да је најбоље истражен период средњег века, период средњовековне српске државе. Остаци бројних цркви и манастира у клисури реке Црнице, као и моћно утврђење Петрус сведоче о некадашњем значају Петрушке области, којом средином XIV века управља жупан Вукосав. Систематска и сондажна археолошка ископавања у долини Црнице дала су мноштво покретних археолошких налаза, од оних који су користили у свакодневном животу до луксузних импортованих кадионица и кандила, боца и чаша. Сем покретних налаза створена је и богата документација о архитектури средњовековних сакралних грађевина. Радови су обављени на истраживању остатака 11 цркава и манастира који су лоцирани у реалтивно краткој али живописној клисури реке Црнице. На најмаркантнијој тачки у клисури леже остаци утврђења Петрус, чија је историја неодвојива од збивања у центрима средњовековне српске државе, Крушевцу и Сталаћу. Бројни налази оружја, оруђа и предмета за свакодневну употребу указују на некадашњи значај војног и административног центра средњовековне Петрушке области.

Одељење за историју

Стална поставка одељења за историју Завичајног музеја постављена је 1978. године. У протеклих десет година претрпела је бројне измене што је било условљено сталним приливом новог материјала. Богати фондови привредне, политичке и друштвене историје представљају се посетиоцима у виду повремених тематских изложби.

На сталној изложби приказан је период од I српског устанка до почетка социјалистичке изградње. Поставка оставља снажне и живописне утиске о периоду дужем од једног века, који започиње борбом за ослобођење од Турака. Уочљив је велики значај овог дела Србије у том периоду.

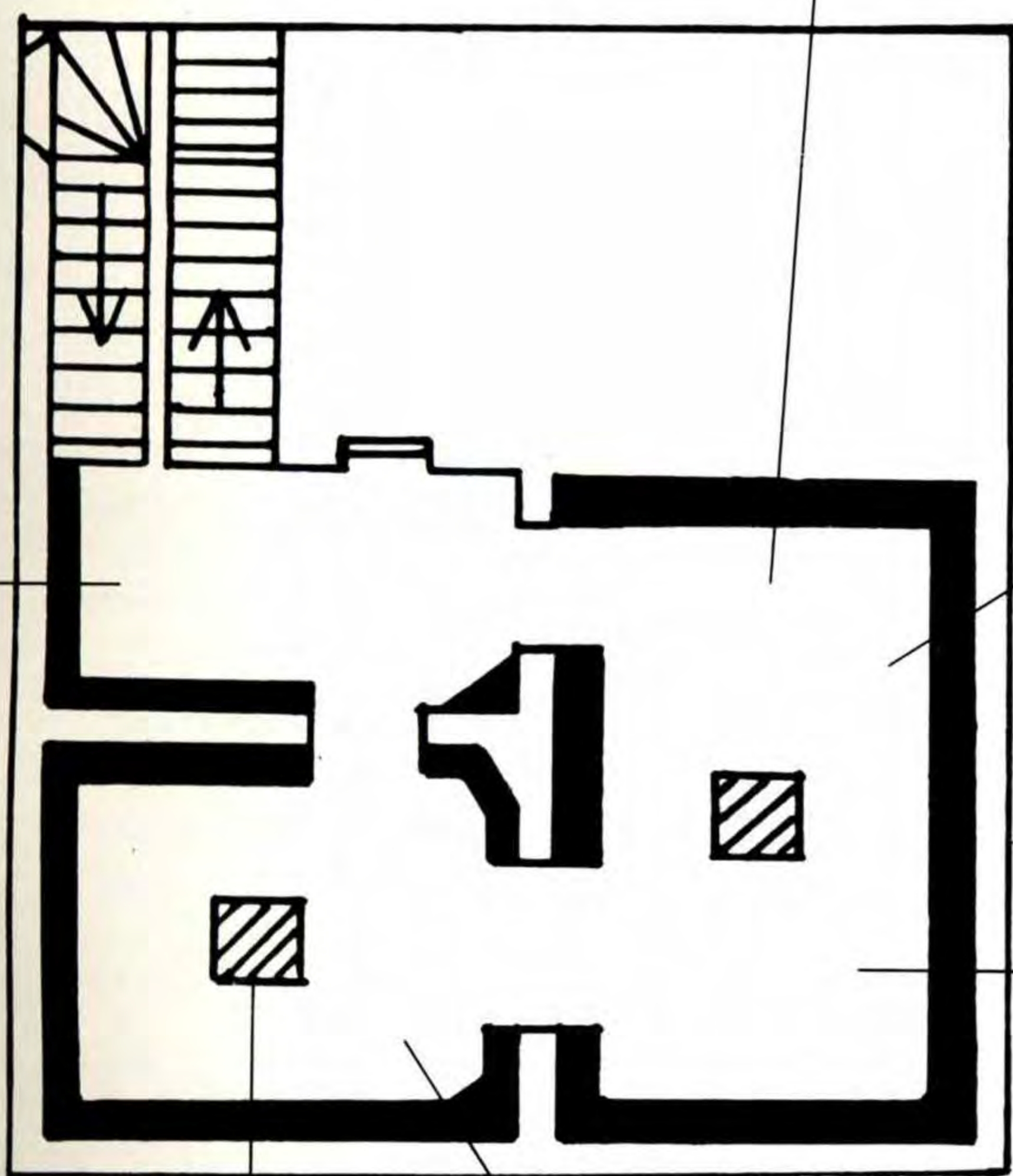
Бојеви, на Иванковцу и изнад Параћина на Карађорђевој брду, августа месеца 1805. године представљали су први организовани отпор Срба регуларној војсци турске Царевине. Виђена личност тог времена био је Илија Барјактаревић из села Извора код Параћина, кога је Карађорђе после битке на Иванковцу поставио за војводу параћинске нахије. У време II српског устанка Параћин је припадао Ђесковачком пашалуку који је био под турском управом. Хатишерифом из 1830. године припојен је Србији, да би 1833. године добио стварну слободу дефинитивним одласком Турака из ових крајева. Наоружање српских устаника на сталној изложбеној поставци представља сведочанство ових бурних и значајних времена за овај крај и Србију.

Након ослобођења од турске власти, у Параћину се оснивају и прве просветне установе о чему сведоче очувани бројни уџбеници и делови школског прибора. Прва основна школа почела је са радом 1833. године. Гимназија је основана 1878. године, у којој је 1889. године радило осам професора након завршених студија у великим европским универзитетским центрима: Лајпцигу, Бечу, Грацу.

Захваљујући свом географском положају Параћин је од увек био изложен ветрометини ратова. Првих година српско-турског рата 1876-1877. године у граду је био смештен Главни штаб врховног заповедника српске војске, кнеза

ПЛАН ПРВОГ СПРАТА ЗГРАДЕ
МУЗЕЈА – ОДЕЉЕЊЕ ЗА ИСТОРИЈУ

Милана. На цртежу из тог времена приказан је његов полазак из штаба у Параћину за Београд. Из периода српско-турског рата потиче и цртеж на коме је по први пут приказан изглед вароши параћинске. Мапу цртежа израдио је руски сликар, војник, 1876. године Василије Поленов, који је овим крајевима прошао са руском војском генерала Черњајева. Оригинили цртежа данас се чувају у Третјаковској галерији у Москви.

Породица Лешјанин, из села Лешја код Параћина, дала је неколико значајних личности чија је делатност неодвојива за овај буран историјски период кнежевине Србије. Милојко Лешјанин био је 1875. године командант целокупне стајаће српске војске. По избијању српско-турског рата 1876. године постављен је за команданта Тимочке војске а 1877. године потписује са турским старешинама акт о предаји Ниша. За своје заслуге произведен је у чин генерала 1876. године. Стојан Јовановић Лешјанин био је низ година министар унутрашњих дела кнежевине Србије. Рајко Лешјанин обављао је дужности министра правде, док је Милоје Лешјанин био начелник канцеларије кнеза Милоша.

Из села Дреновца, код Параћина, потиче још једна значајна личност везана за ово бурно раздобље историје српског народа, чувени генерал Илија Гојковић. Као официр српске војске учествовао је у српско-турским ратовима и у српско-бугарском рату. Као командант Моравске дивизије I позива учествује 1912. године у кумановској а 1913. у брегалничкој битки, где наноси пораз бугарској војсци. У I светском рату учествује у Церској битки а у Колубарској успешно омогућава генералу Живојину Мишићу да прегрупише војску за велику победу.

Током ослободилачких ратова 1912. – 1918. године, Параћин и околина трпе велика страдања као и цела Србија. Након пробоја Солунског фронта и слома непријатељског отпора на прилазима граду, Параћин је ослобођен 12. октобра 1918. године. Бројна одликовања, медаље, споменице, стоје данас као сведок великог броја Параћинаца, учесника у овим ратовима, на чијим је бојиштима око 250 ратника овога краја оставило своје животе.

Током XIX и почетком XX века Параћин представља значајан трговачки и занатски центар у Србији. У том периоду у граду је радило око 300 занатлија и 160 трговаца. До данас су очувани печати бројних и снажних еснафа: лончарског, опанчарског, абацијског, берберског, трговачко-болтацијског, трговачко-извозничког.

Првих деценија XX века Параћин поприма обележја индустријског града. Захваљујући географском положају као и богатству сировинама, овде зачињу свој развој фабрике стакла, цемента и штофова. Данас бројне алатке, документа као и планови фабрика, рађени махом у Бечу, сасвим јасно упућују на велике амбиције са којима су ове три индустријске гране стартовале.

Нагли развој индустрије, условио је и развој радничког покрета, тако да је прва организација Српске социјал-демократске странке у Параћину основана 1906. године. О њеној снази најбоље указује податак да су, 1911. године за IX конгрес странке, бирали 4 делегата.

По завршетку I светског рата основни задатак параћинског пролетаријата био је да обнови партијске и синдикалне организације.

На конгресу Уједињења априла 1919. године, одржаном у Београду, социјалисте из Параћина заступао је Раде Филиповић, браварски радник, а партијску организацију Параћина, на Вуковарском конгресу јуна 1920. године, представљао је Милош Илић, истакнути комуниста и раднички трибун. Партијска организација у Параћину развила је веома живу активност у организовању честих зборових, митинга, штрајкова и прослава. Значајан утицај на развој политичке борбе имао је рад партијске организације у Српској

фабрици стакла, у оквиру које је деловало веома прогресивно културно-уметничко друштво „Цанкар“.

Једну од најјачих синдикалних организација у овоме крају имали су радници у Сисевцу. Њоме је руководио познати синдикални борац Љуба Николић, рударски радник. Посебно су добро били организовани штрајкови рудара, који су увек успевали да остваре своја права.

Приступање Тројном пакту у параћинском крају примљено је са великим огорчењем. Радници фабрике стакла, грађани и омладина, предвођени шпанским борцем Бранком Крсмановићем, придружили су се јавном протесту који се чуо широм Југославије.

У априлском рату 1941. године, јединице бивше југословенске војске пружиле су жесток али краткотрајан отпор. О бројном заробљавању људства и оружја у Параћину и околини, сведоче бројне очуване фотографије.

Већ јула месеца 1941. године, на састанку партијске организације у Параћину, којој је присуствовао Петар Стамболић, инструктор ПК КПЈ за Србију, одлучено је да се формира Параћинско-ћупријска партизанаска чета. Чета је формирана 28. јула 1941. године од параћинских и ћупријских комуниста и скојеваца. О разбијању дела чете на Црном Врху септембра месеца 1941. године, веродостојно нам сведоче фотографије снимљене након стрељања и вешања заробљених партизана у Ћуприји.

Велика зверства народу овога краја причинили су четници Драже Михајловића. Заувек ће бити запамћена она учињена 1943. и 1944. године над становништвом, симпатизерима и присталицама НОП-а.

Бројне сачуване фотографије приказују радост и славље становника Параћина на дан ослобођења 13. октобра 1944. године.

Из народа овога краја поникла су и два народна хероја Бранко Крсмановић и Момчило Поповић-Озрен.

Бранко Крсмановић је рођен 3. октобра 1915. године у Доњој Мутници код Параћина. Након завршене основне и средње школе уписује студије агрономије у Београду да би их наставио у Прагу. Одмах по доласку у Праг повезује се са напредним студентима Вељком Влаховићем, Ратком Павловићем, Лазаром Латиновићем и другима, и већ 1936. године бива примљен у чланство КПЈ. По избијању шпанског грађанског рата, Бранко Крсмановић са групом југословенских добровољаца креће у Шпанију, где ступа у редове као борац у интернационални батаљон „Георги Димитров“. Након рањавања, краћег боравка у логору „Гирс“ и злогласној „Главњачи“, бива протеран у место боравка, у Параћин. Одмах по доласку повезује се са члановима КПЈ и СКОЈ-а, успоставља контакт са члановима ПК КПЈ за Србију. На историјском састанку политбироа ЦК КПЈ који је одржан 4. јула 1941. године, Бранко Крсмановић је изабран за члана Главног штаба НОП-а за Србију. На борбеном задатку на планини Космај затекла га је непријатељска офанзива, где је 8. августа 1941. године погинуо. За народног хероја Југославије Бранко Крсмановић је проглашен 9. маја 1945. године.

Момчило Поповић-Озрен рођен је 1906. године у Бусиловцу код Параћина. По завршеној гимназији у Београду завршава шумарски факултет, где постаје и члан КПЈ 1938. године. По директиви одлази на алексиначки терен, где се активно укључује у припреме за устанак. Момчило Поповић је један од организатора Озренског партизанског одреда. Знајући његове вредности, окупатор расписује уцену. Убијен је фебруара 1943. године у селу Суботинцу код Алексинца. За народног хероја Момчило Поповић-Озрен проглашен је 9. октобра 1953. године.

Спомен музеј „Бранко Крсмановић“ у Доњој Мутници

Поводом дана устанка 7. јула 1978. године у Доњој Мутници отворен је Спомен музеј, посвећен животу и раду Бранка Крсмановића.

Музеј је смештен у родној кући породице Крсмановић. Стална музејска поставка у потпуности је прилагођена распореду просторија. Сталном изложбом приказан је живот и рад Бранка Крсмановића од школских дана, преко студија до учешћа у шпанском грађанском рату. Изложба садржи бројне фотосе, документа, оригиналне предмете употребљаване у домаћинству као и спаваћу собу са делом сачуване библиотеке која је припадала Бранку Крсмановићу.

Спомен музеј је настао у жељи народа овога краја да се бар на тај начин одужи великану наше и светске револуције.

РУЖИЋЕВА ЗГРАДА

Завичајни музеј у Параћину данас је смештен у „Ружићевој згради“, коју је између 1870. и 1875. године подигао Петар Ружић, судија суда параћинског и одборник. Зграда је саграђена као један од првих спратних објеката у граду, са елементима неокласицизма, што је био чест случај средином XIX века у Србији.

Петар Ружић, виђенији грађанин вароши параћинске, био је велики заговорник развоја просвете у Параћину па и шире. Тако је на његов захтев, Министарство просвете одобрило отварање прве дворазредне гимназије у Параћину, „Реалчице“ 1878. године.

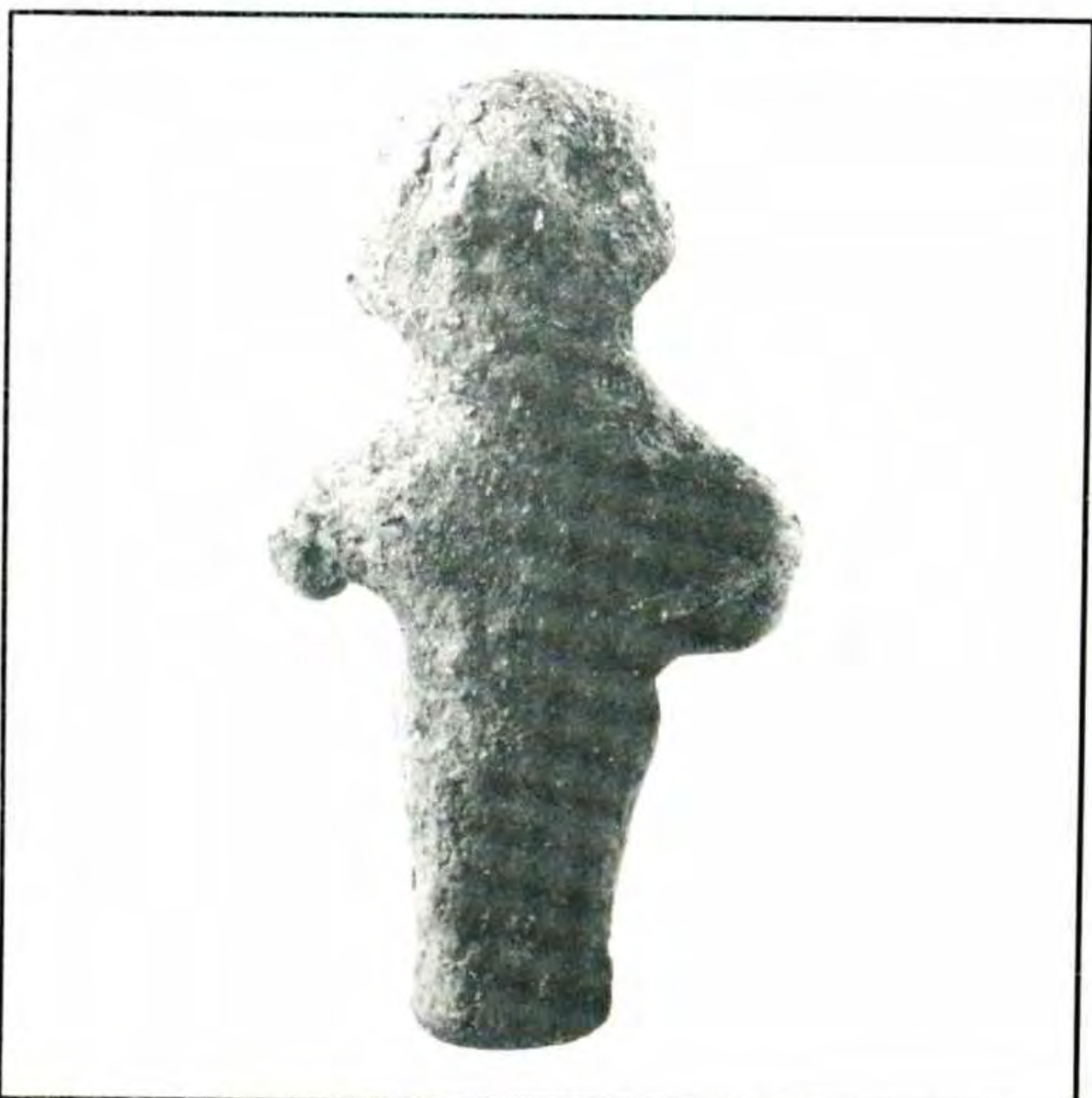
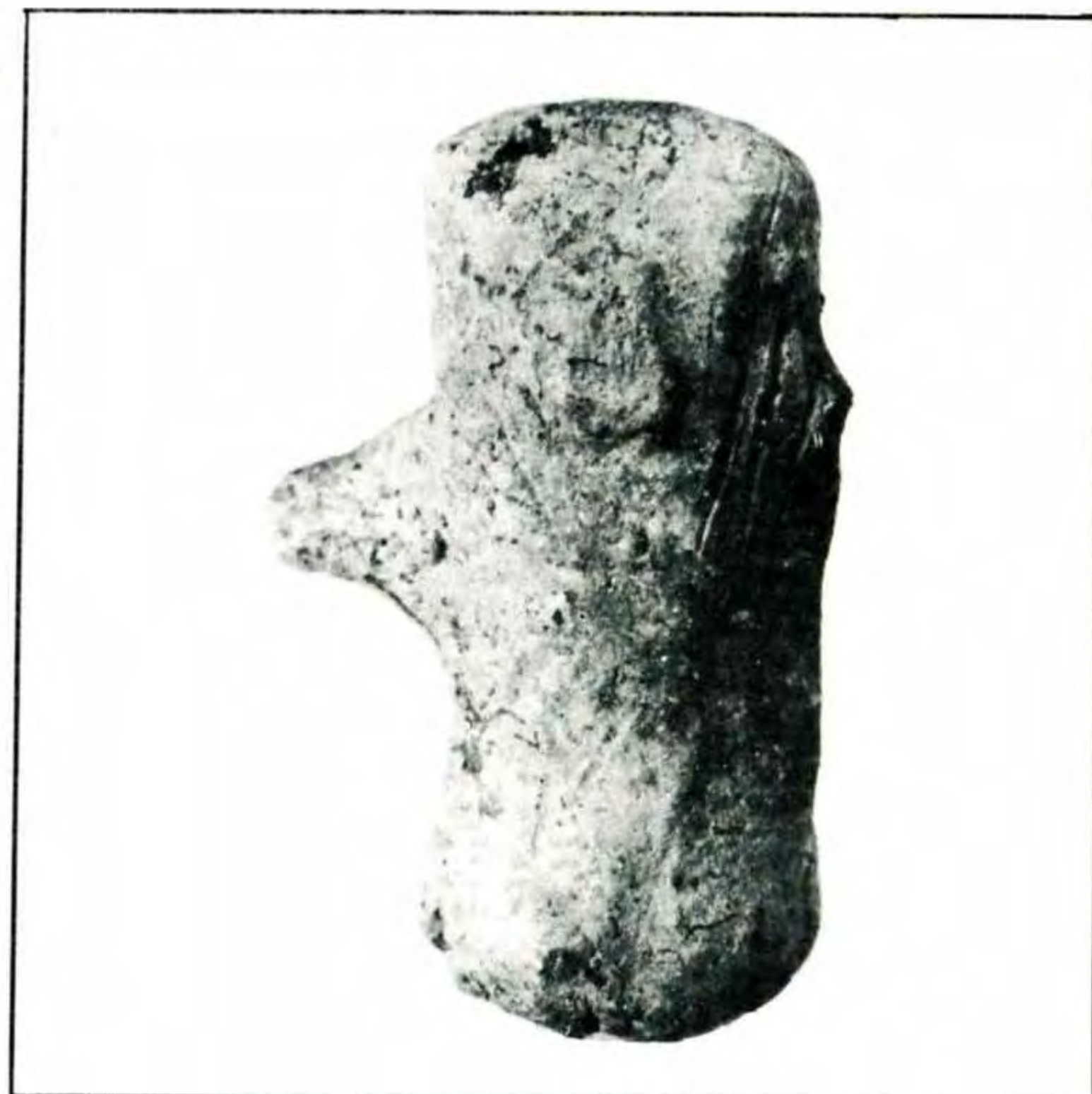
„Ружићева зграда“ вероватно намењена становању, у својој историји, дугој више од једнога века, често је мењала намену.

Првих година српско-турских ратова 1876-1877. године просторије овога здања користе за смештај мање прихватне болнице. Према историјским документима након српско-турских ратова, у овој згради била су смештена нека одељења гимназије као и женска занатска школа, коју је основало добровољно друштво „Коло српских сестара“ око 1910. године. Чему је зграда служила у време I светског рата 1914.-1918. године немамо за сада података. Од 1919. године у просторије Ружићевог здања враћа се школа, где у континуитету борави до 1929. године, када зграду за своје потребе преузима војска. Након II светског рата зграда често мења намене. Користи за потребе војске, на кратко се у њене просторије враћа школа, користи у стамбене сврхе, извесно време у њој ради и Урбанистички завод СО Параћин.

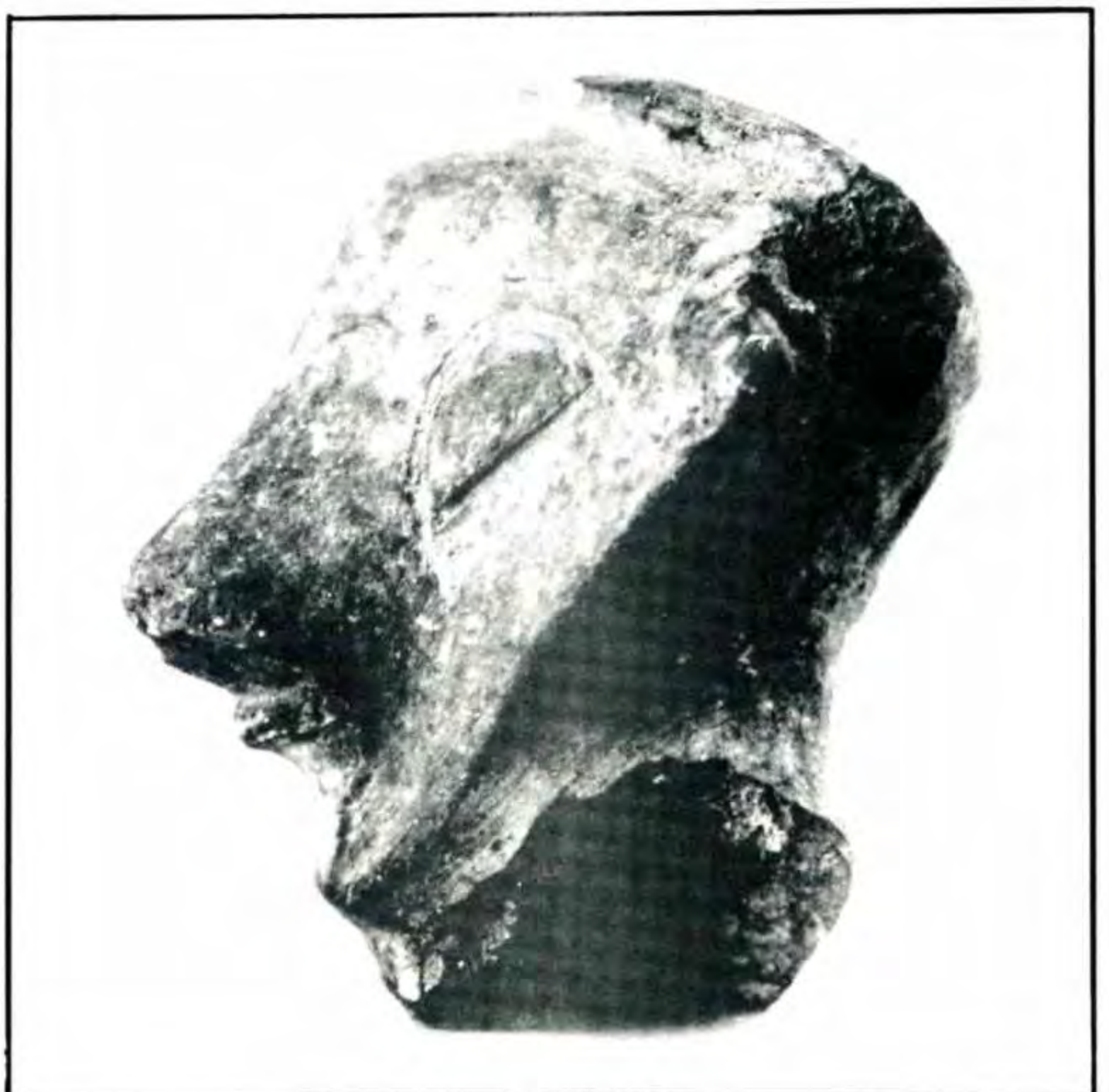
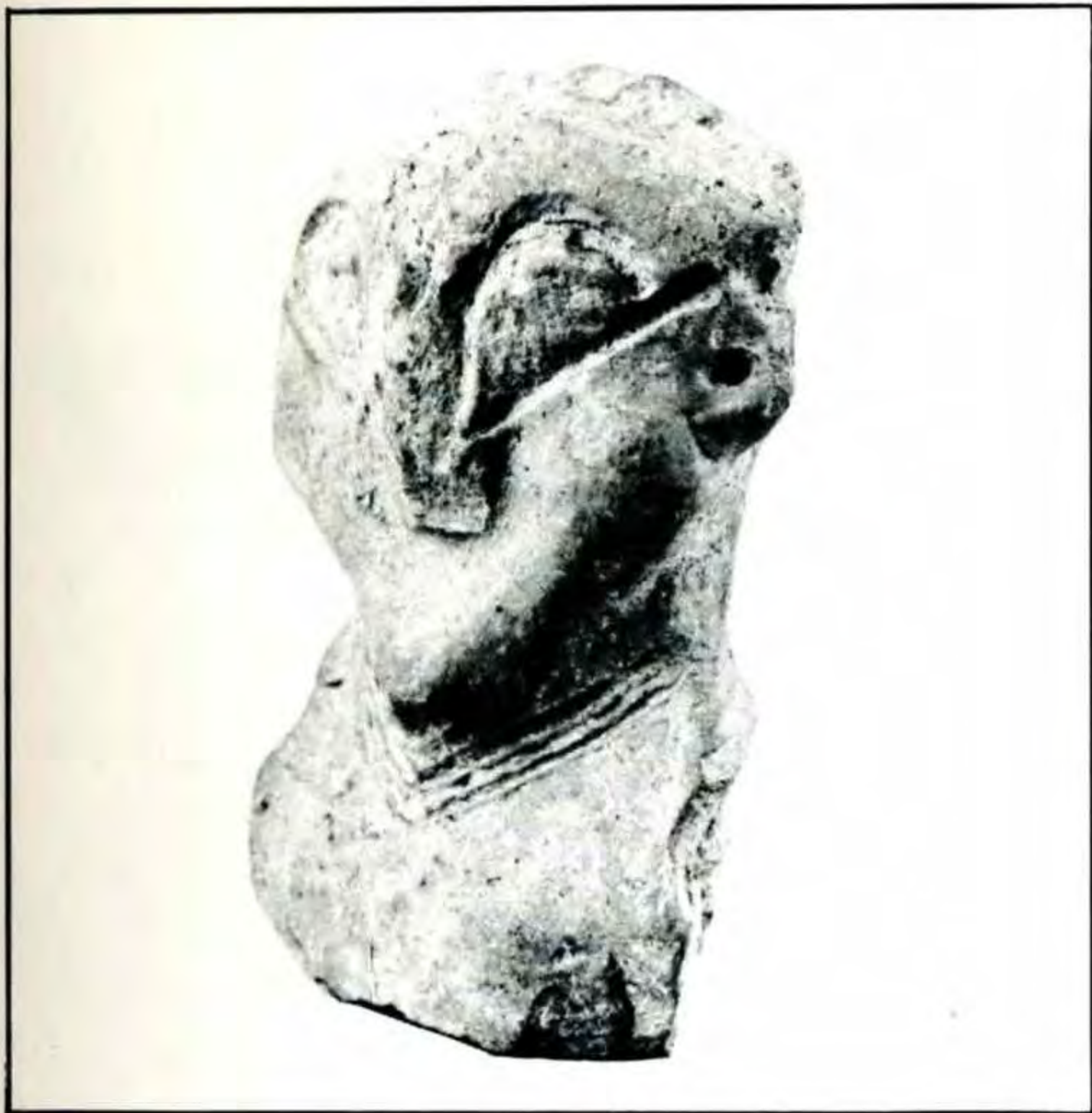
Одлуком Скупштине општине Параћин, „Ружићева зграда“ 1977. године додељује се на трајно коришћење Завичајном музеју, а 27. новембра 1984. године проглашена је културним добром, спомеником културе.

П. Петровић

КАТАЛОШКИ ДЕО

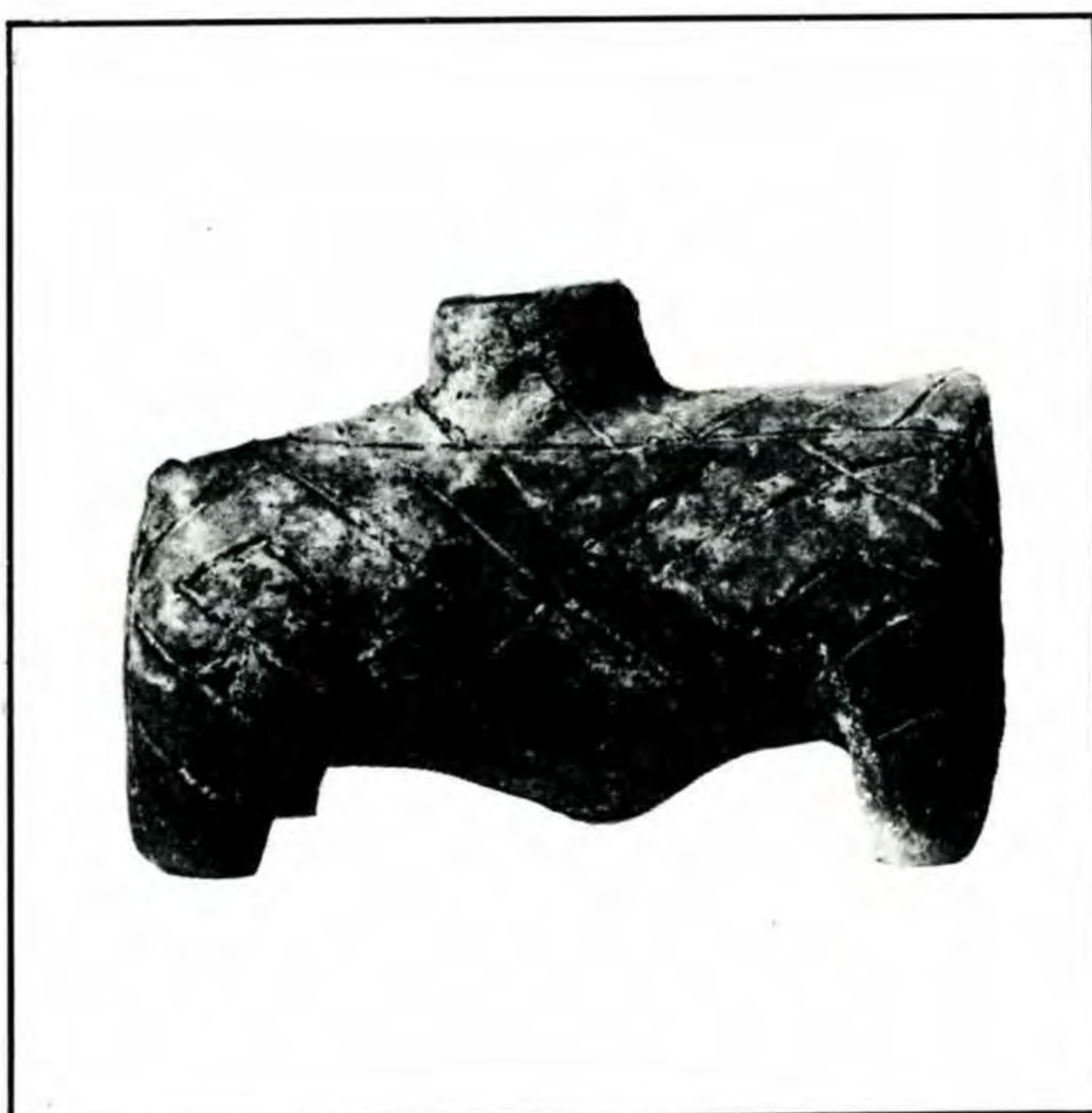
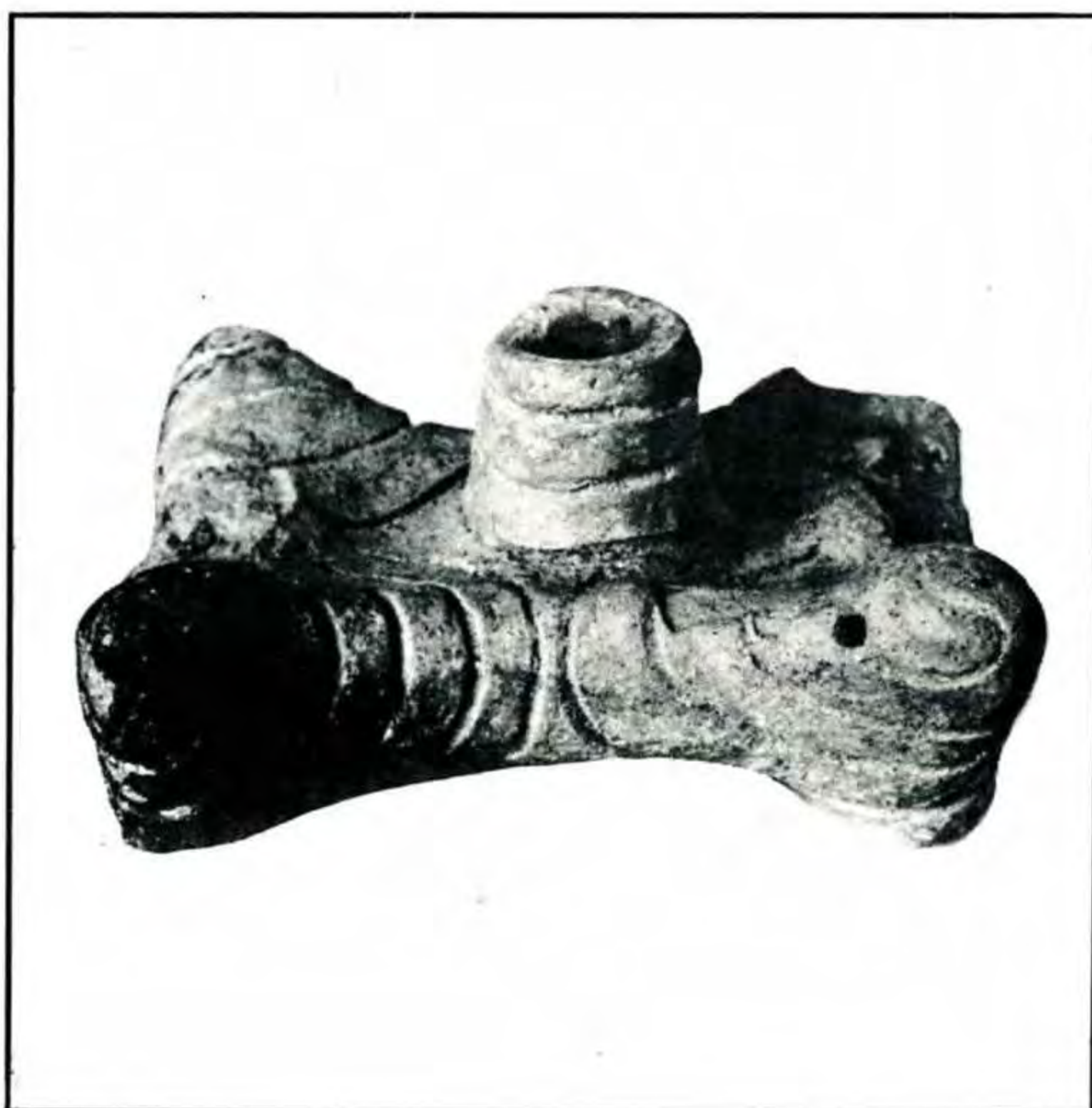

АНТРОПОМОРФНЕ СТАТУЕТЕ – НЕОЛИТ
ЛОКАЛИТЕТ – МОТЕЛ – СЛАТИНА

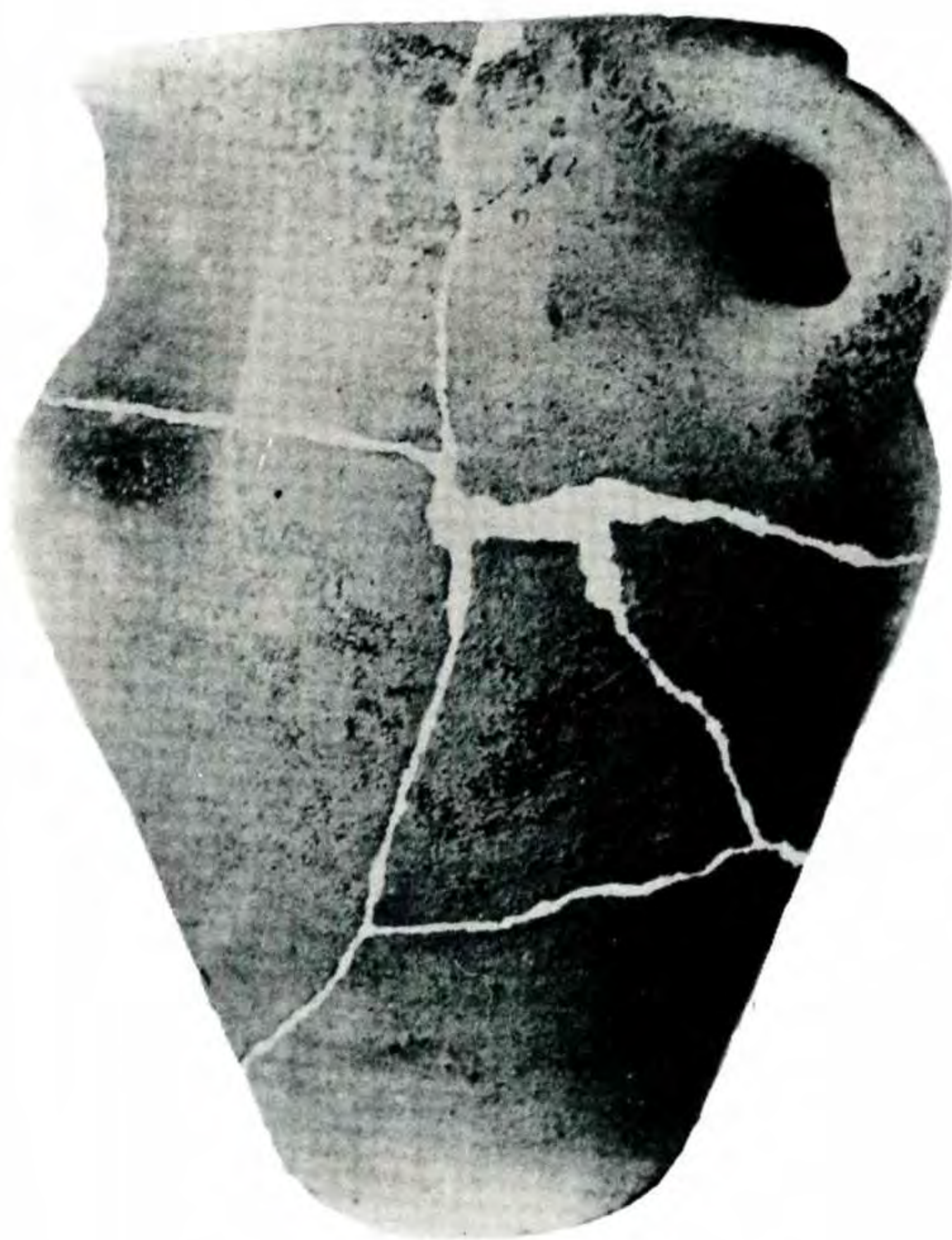
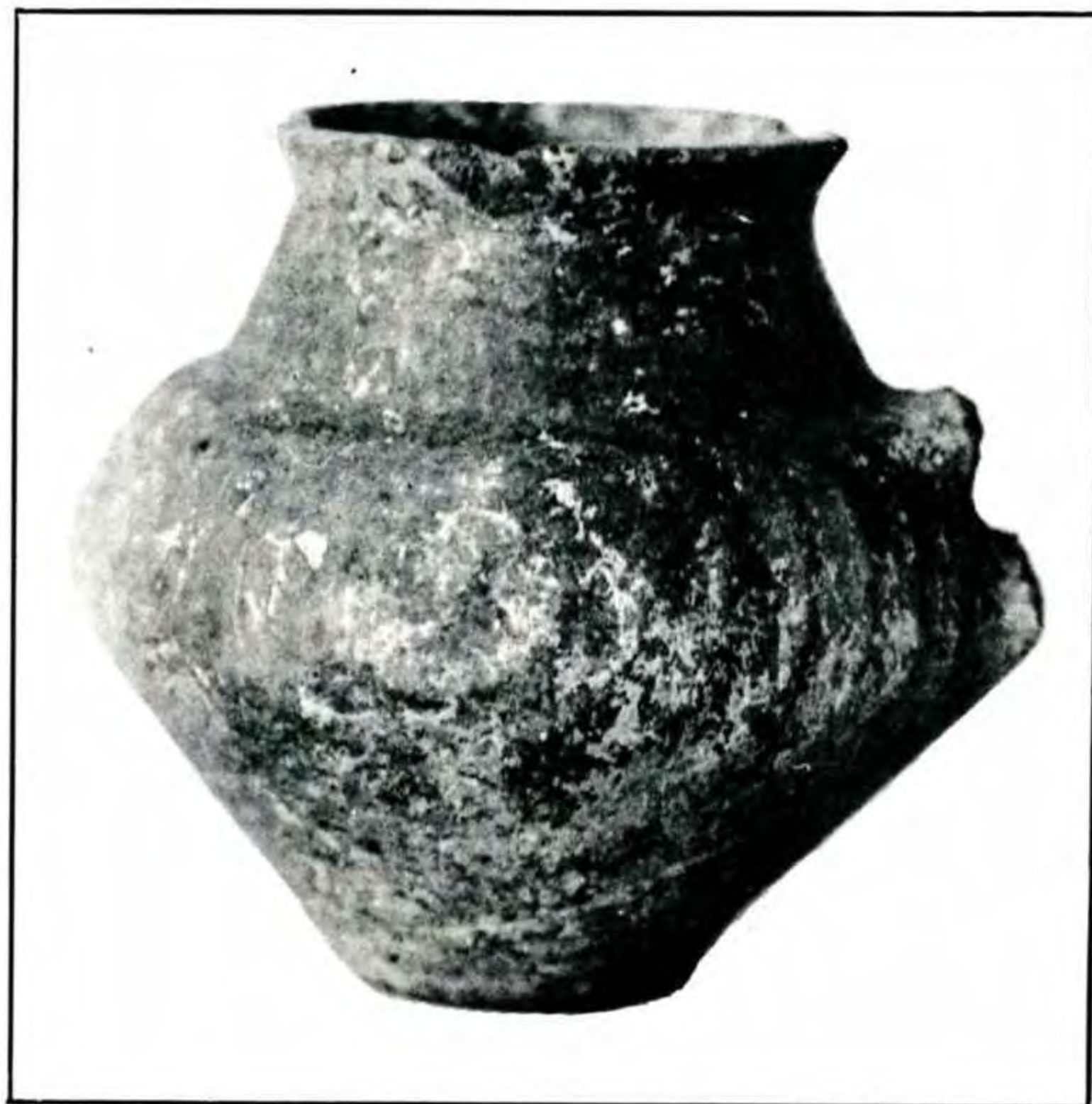

ГЛАВЕ АНТРОПОМОРФНИХ
СТАТУЕТА – НЕОЛИТ

ЛОКАЛИТЕТ МОТЕЛ–СЛАТИНА

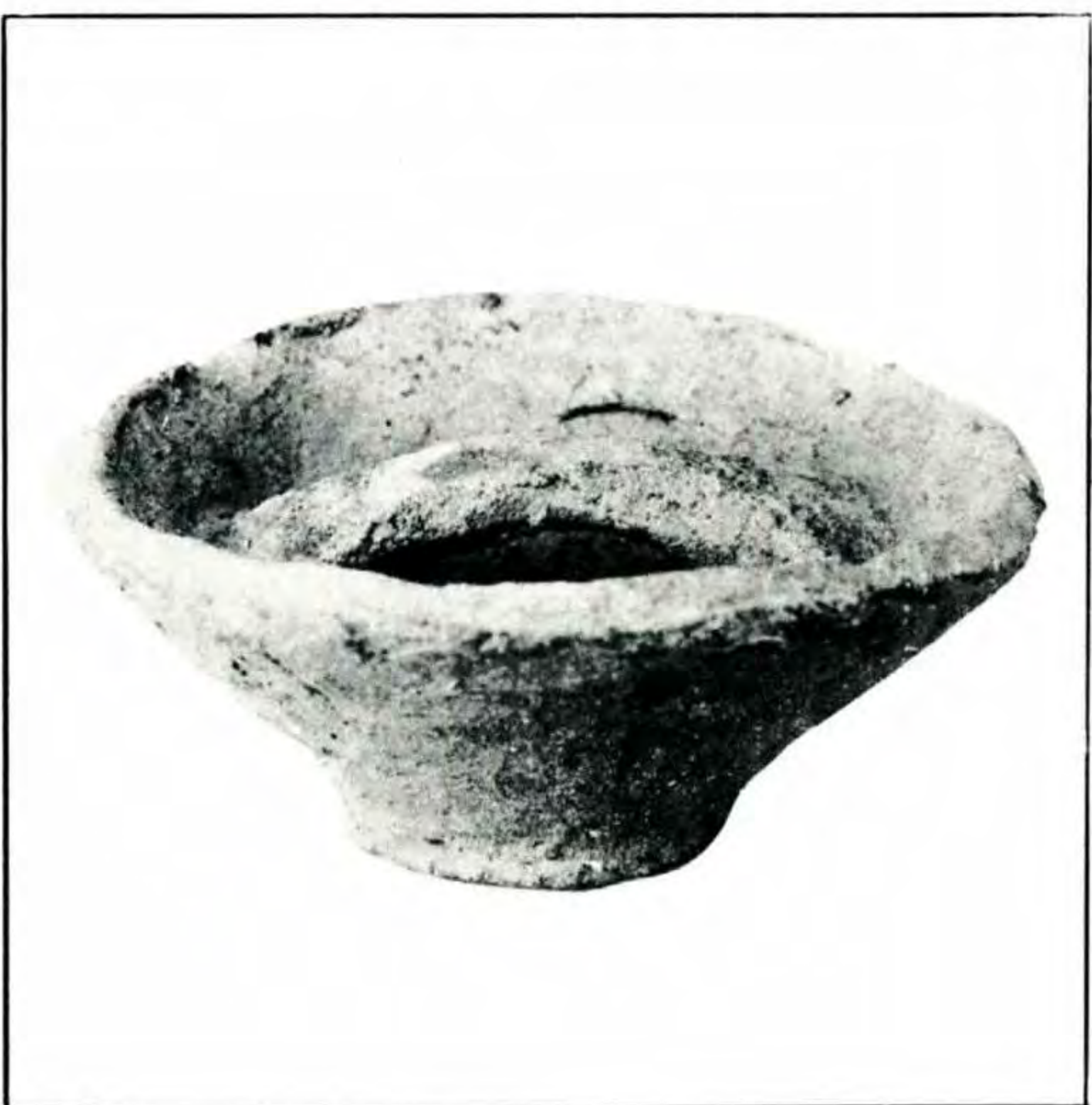

ЖРТВЕНИЦИ – НЕОЛИТ
ЛОКАЛИТЕТ МОТЕЛ–СЛАТИНА

НЕОЛИТСКЕ КЕРАМИЧКЕ ПОСУДЕ

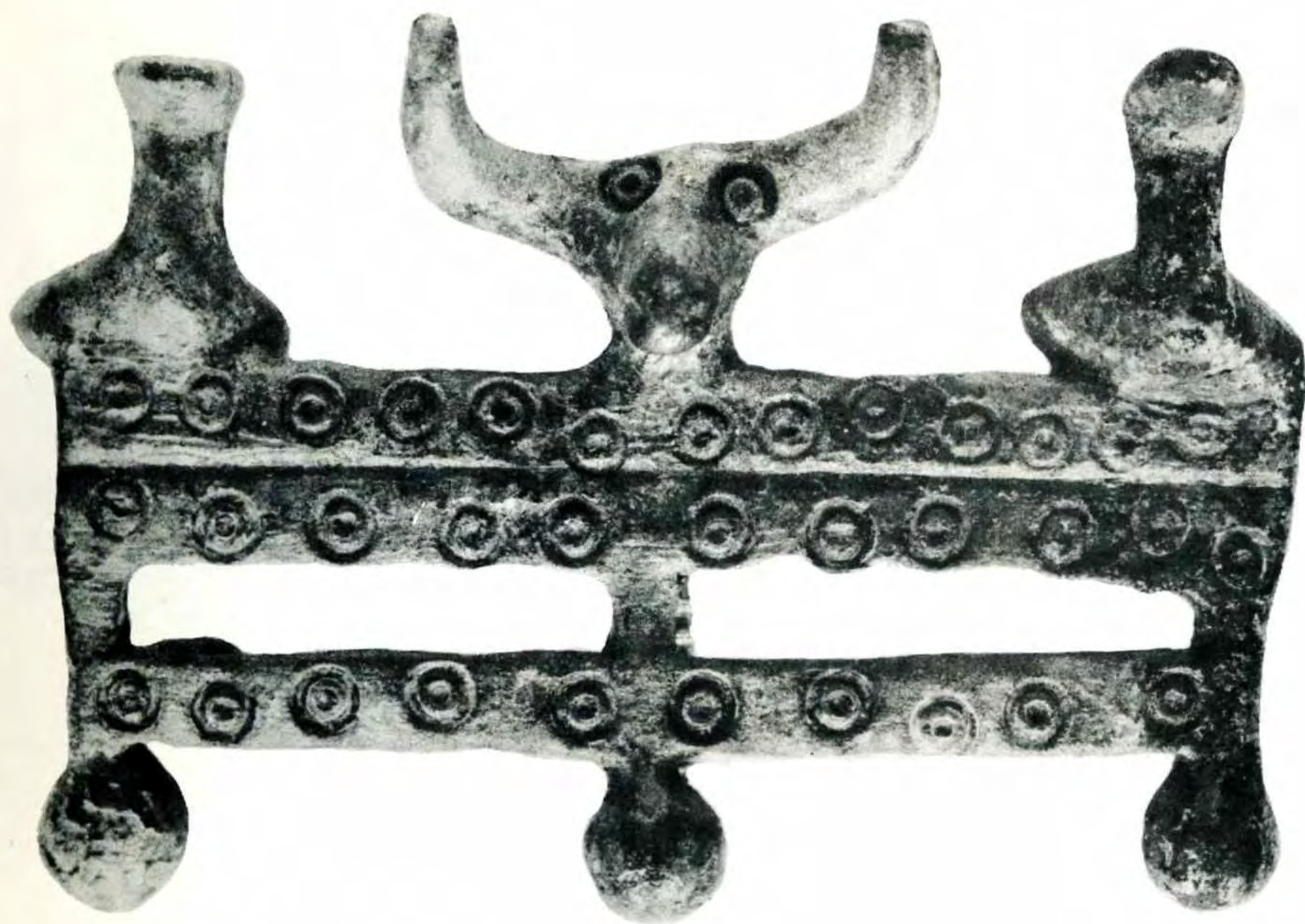
ЛОКАЛИТЕТ МОТЕЛ-СЛАТИНА

НЕОЛИТСКЕ КЕРАМИЧКЕ ПОСУДЕ

ЛОКАЛИТЕТ МОТЕЈ– СЛАТИНА

1

2

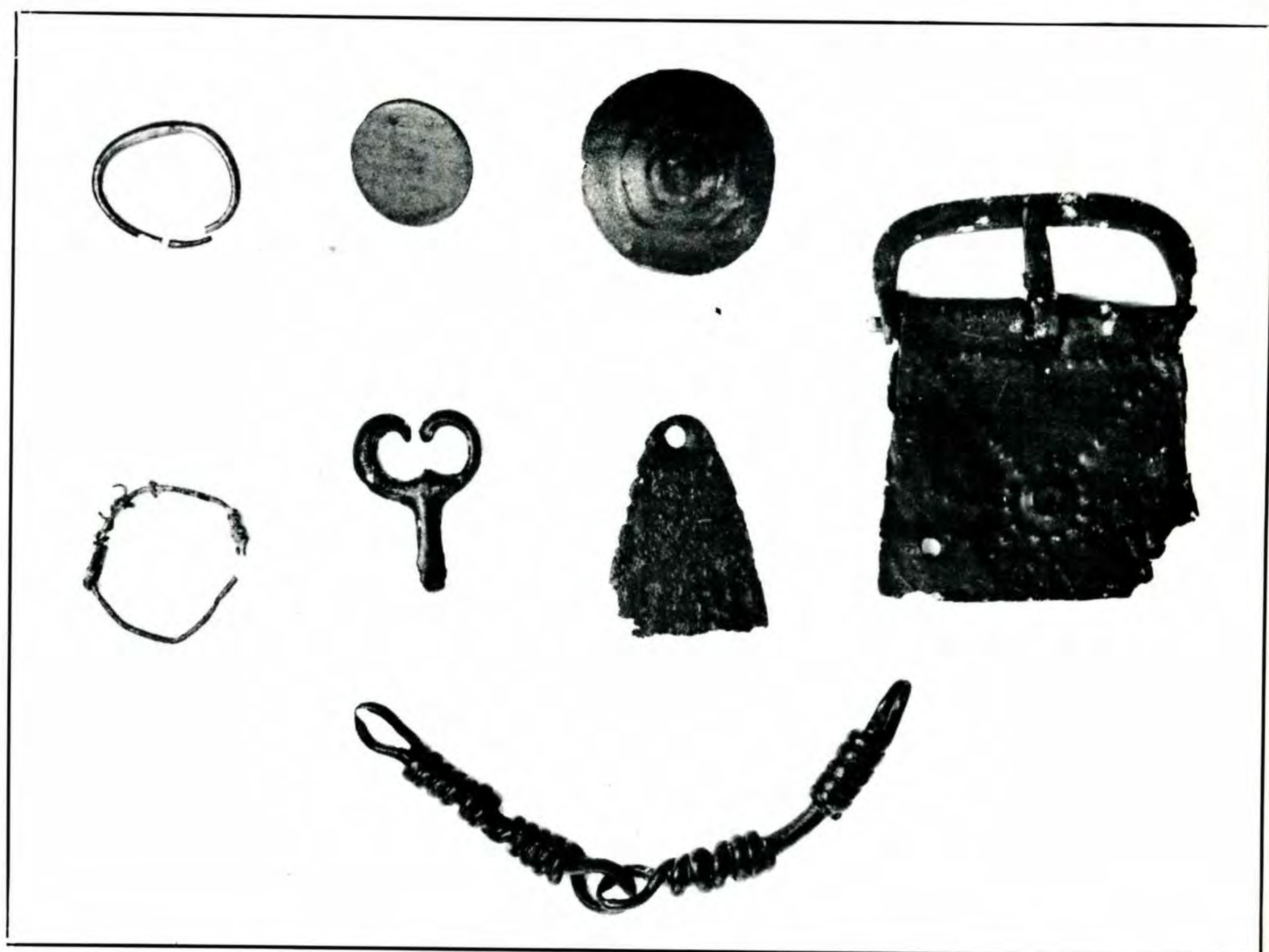
3

1. ФИБУЛА – БРОНЗАНО ДОБА
ЛОКАЛИТЕТ-НЕПОЗНАТ

2. КЕРАМИЧКЕ ПОСУДЕ – БРО-
НЗАНО ДОБА ЛОКАЛИТЕТ
РАШЕВИЦА

3. УРНА – БРОНЗАНО ДОБА
ЛОКАЛИТЕТ ГЛОЖДАК-
ЦИГЛАНА

1. КЕРАМЧКЕ ПОСУДЕ – ГВО-
ЗДЕНО ДОБА ЛОКАЛИТЕТ –
ОКОЛИНА ПАРАЋИНА

2. КЕРАМИЧКЕ ПОСУДЕ
БРОНЗАНО ДОБА
ЛОКАЛИТЕТ
ГЛОЖДАК-ЦИГЛАНА

1

2

3

ПЕРИОД РИМСКЕ ДОМИНАЦИЈЕ

1. КЕРАМИЧА ПОСУДА

2. ФИБУЛЕ

3. РИМСКИ СРЕБРНИ НОВАЦ

1

2

3

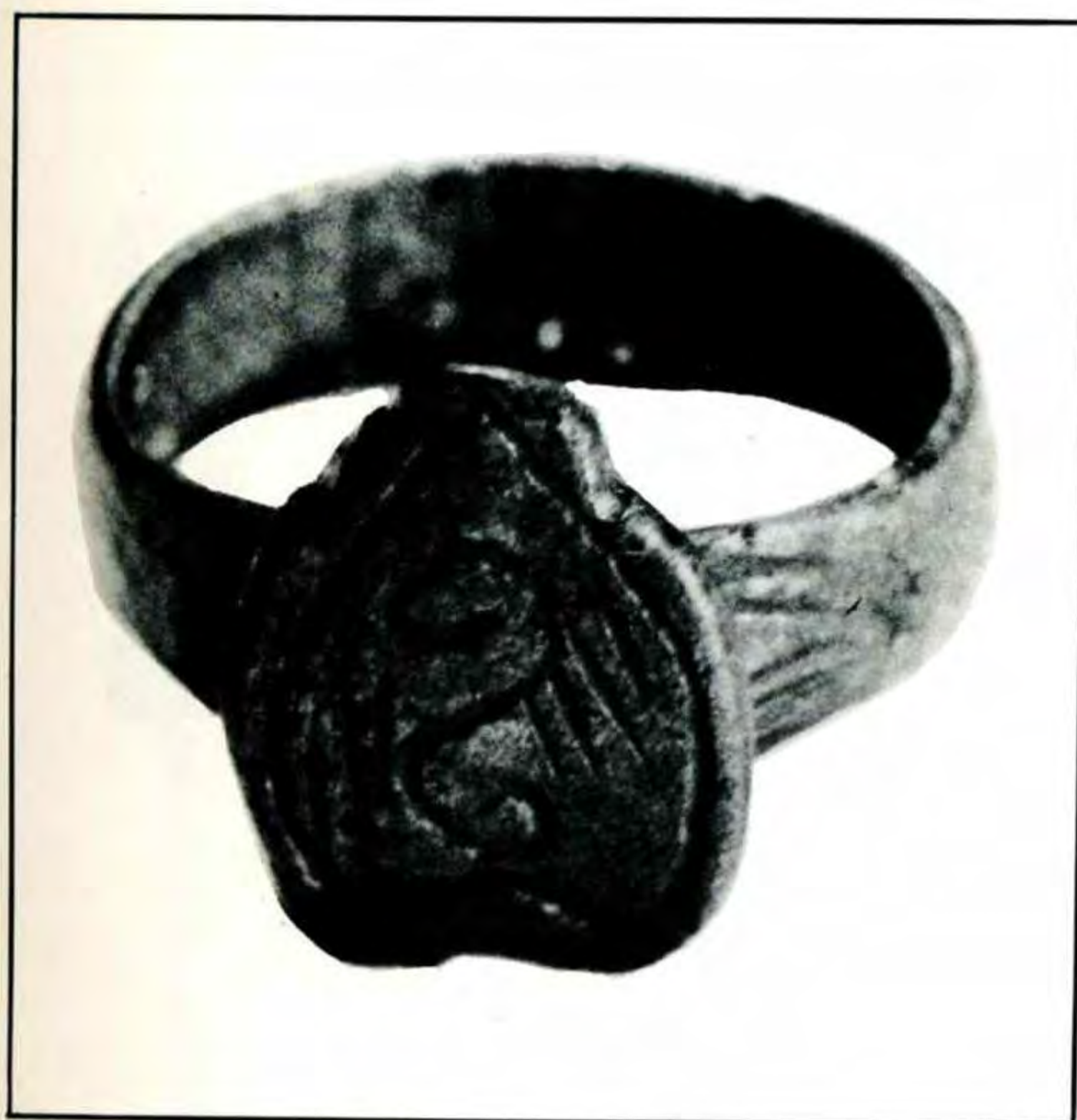
1. КЪУЧЕВИ – СРЕДЊИ ВЕК
ЛОКАЛИТЕТ НАМАСИЈА

2. СТРЕЛИЦЕ – СРЕДЊИ ВЕК
ЛОКАЛИТЕТ ПЕТРУС

3. НАКОВАЊ – СРЕДЊИ ВЕК
ЛОКАЛИТЕТ НАМАСИЈА

1

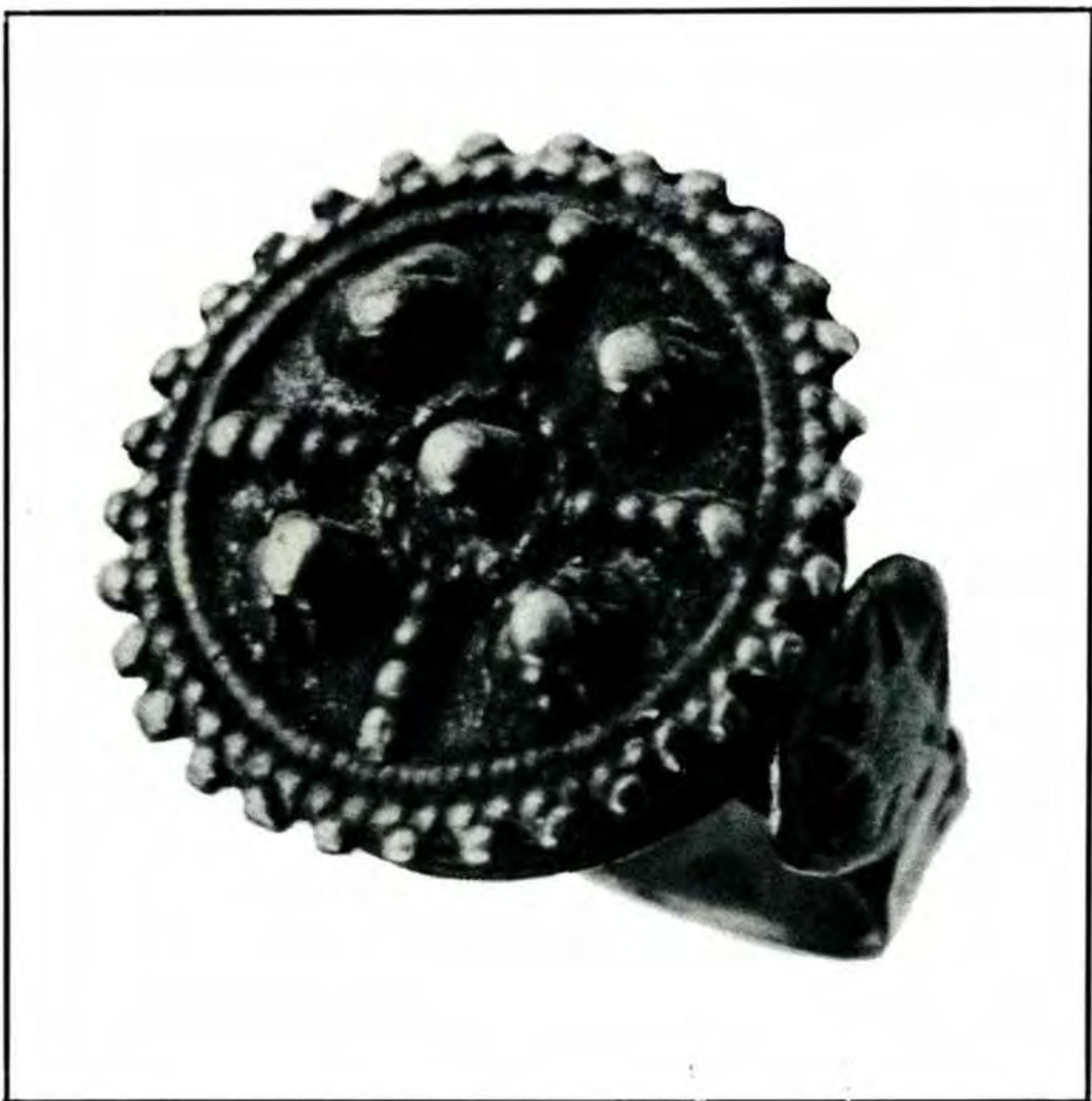

2

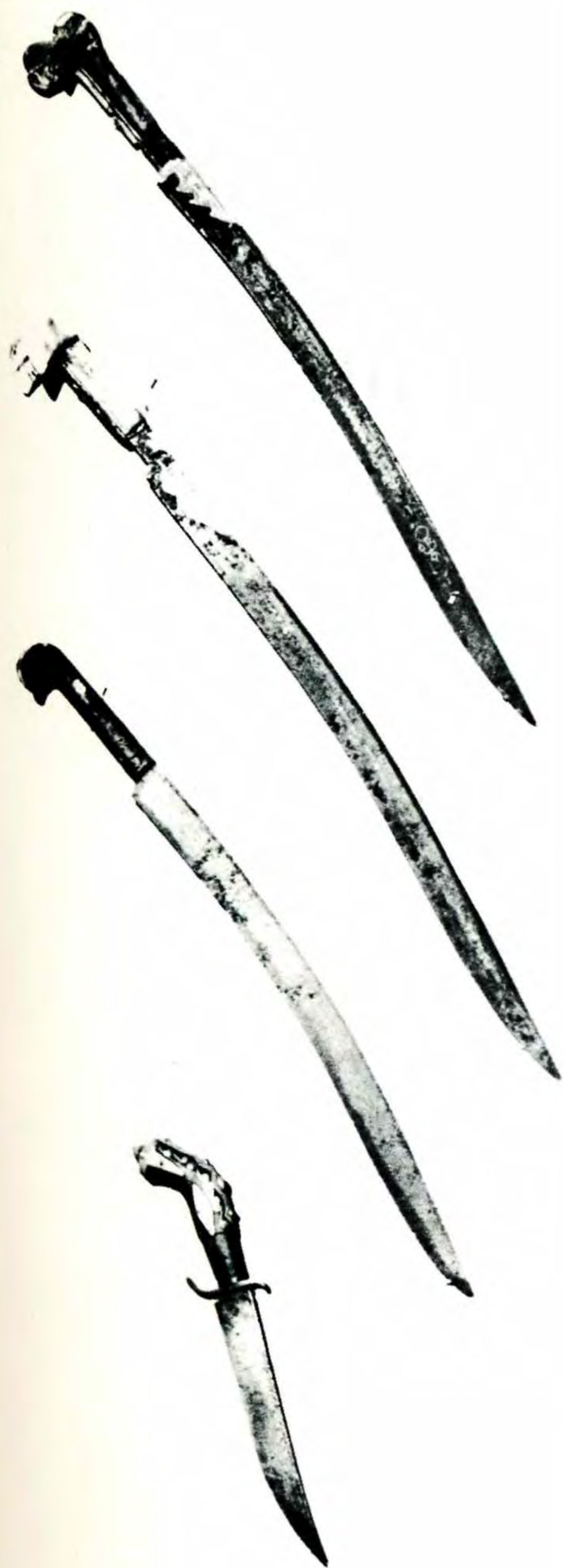

1. ДЕЛОВИ КАДИОНИЦА – СРЕДЊИ ВЕК ЛОКАЛИТЕТ НАМАСИЈА

2. СРЕДЊЕВЕКОВНО ПРСТЕЊЕ (ОКОЛИНА ПАРАЋИНА)

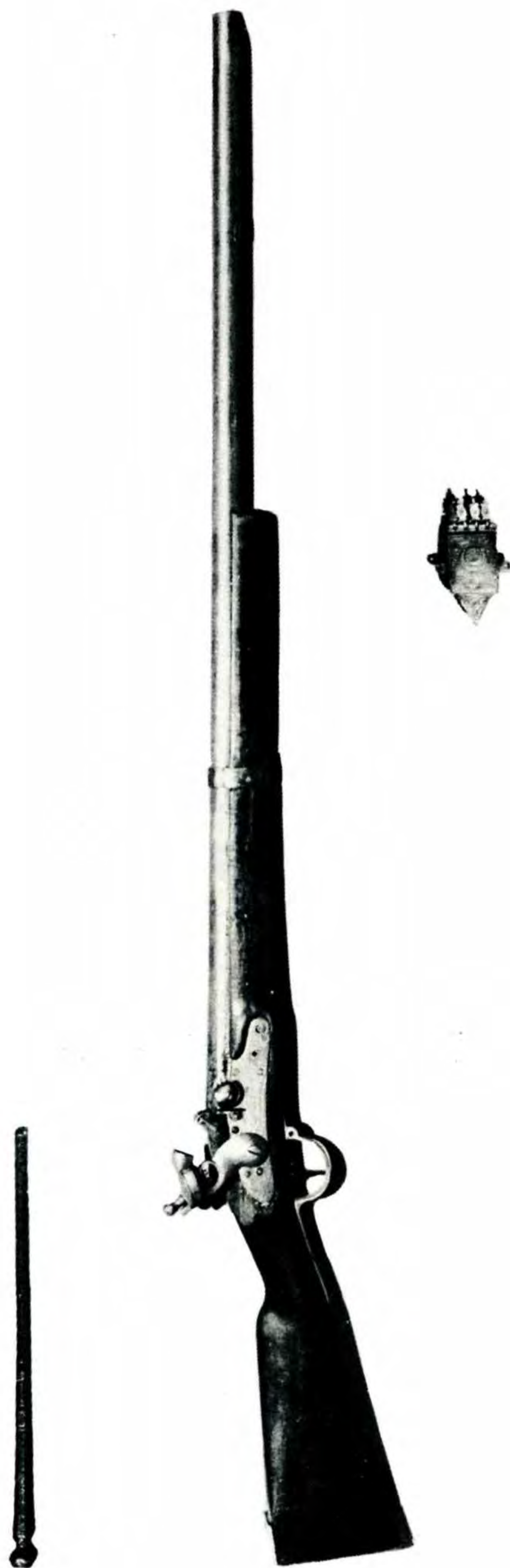

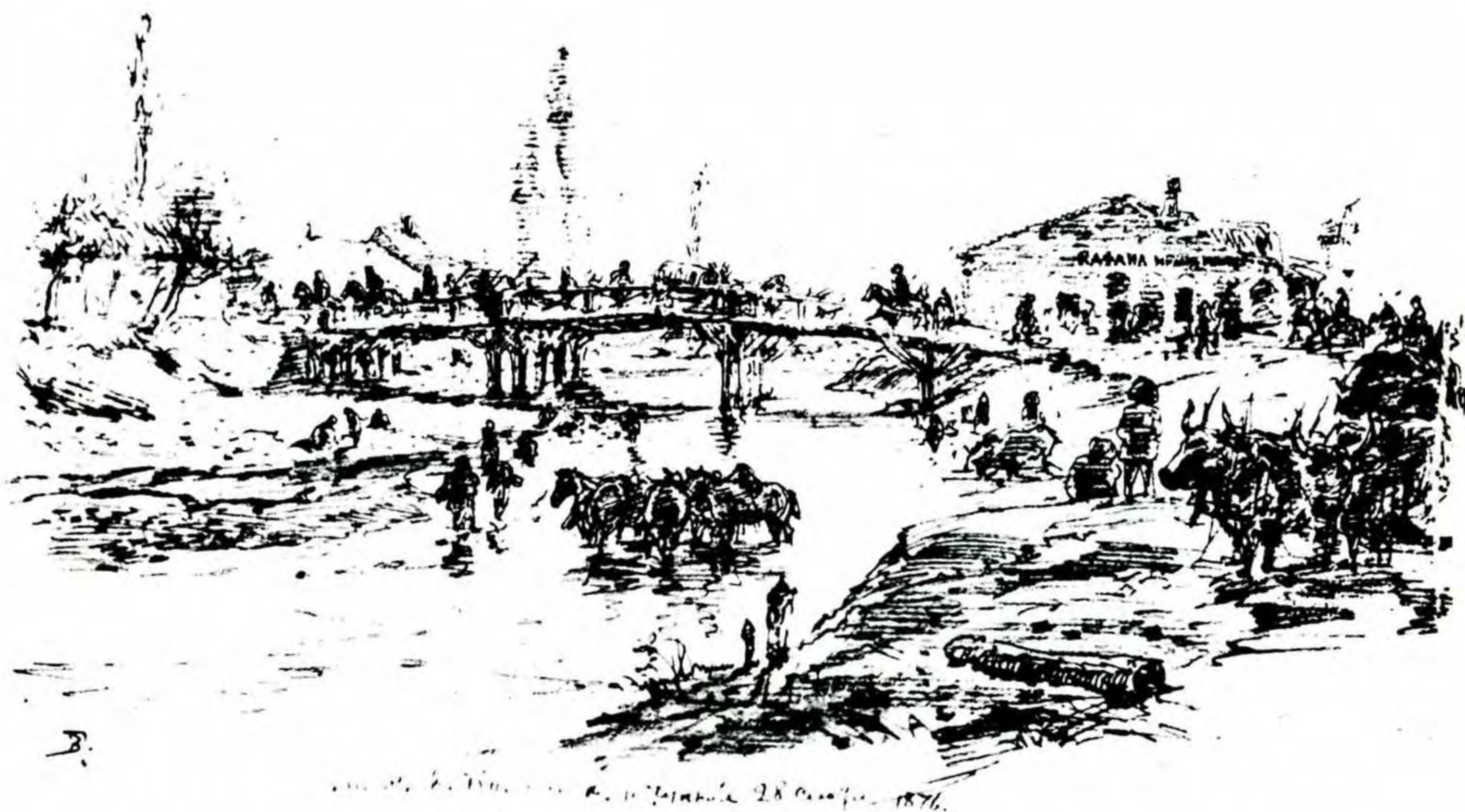
ЕТНОЛОШКИ МАТЕРИЈАЛ XIX – XX ВЕК

2. ЈАТАГАНИ И НОЖ ИЗ XIX ВЕКА

1. ПУШКА, МАЗАЛИЦА. ПРИБОР
ЗА ПУЊЕЊЕ XIX ВЕК

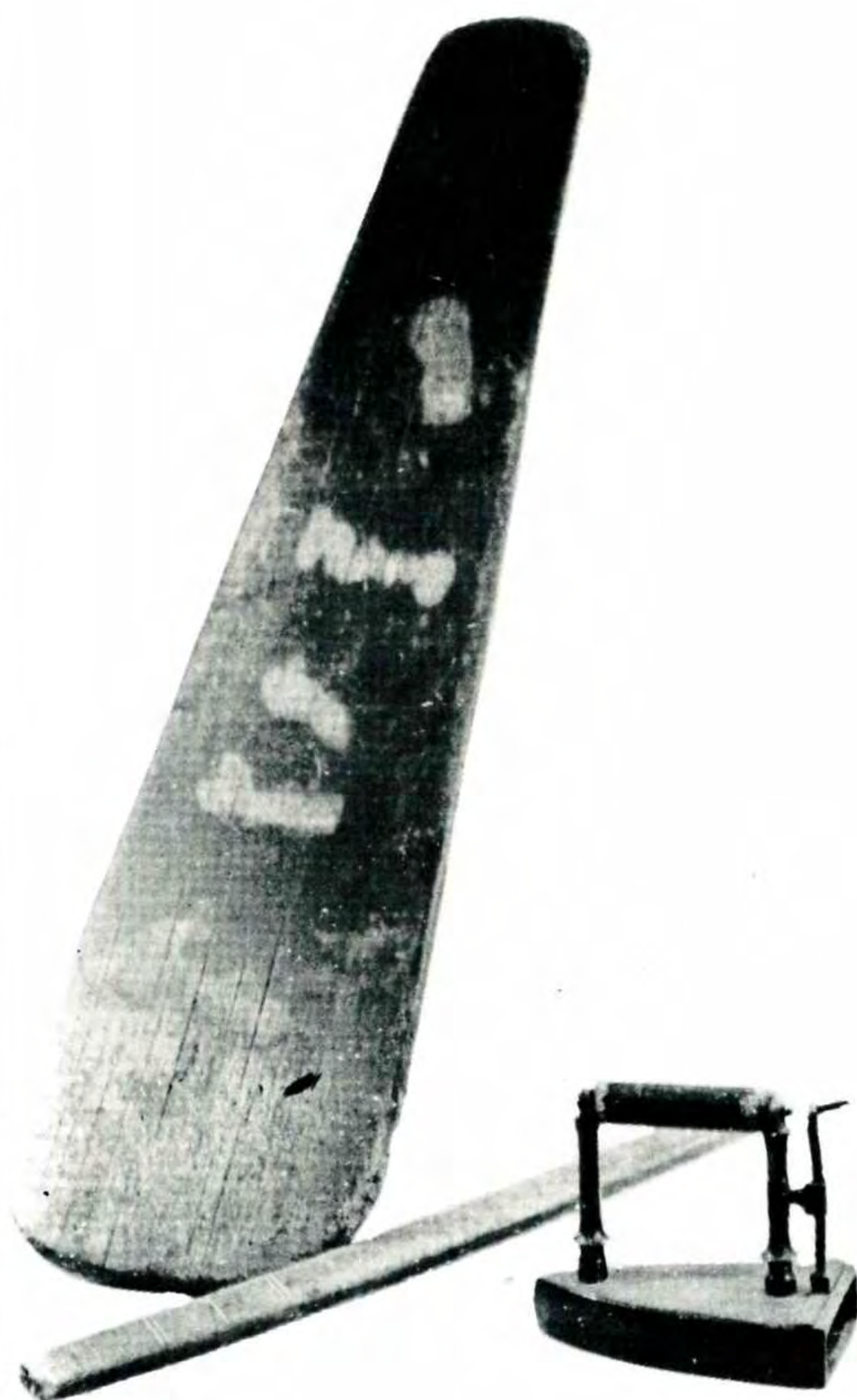
ГРАФИКА ПАРАЋИНА ИЗ 1876. ГОДИНЕ

ЗВОНО ПРВЕ ПАРАЋИНСКЕ ГИМНАЗИЈЕ (1886)

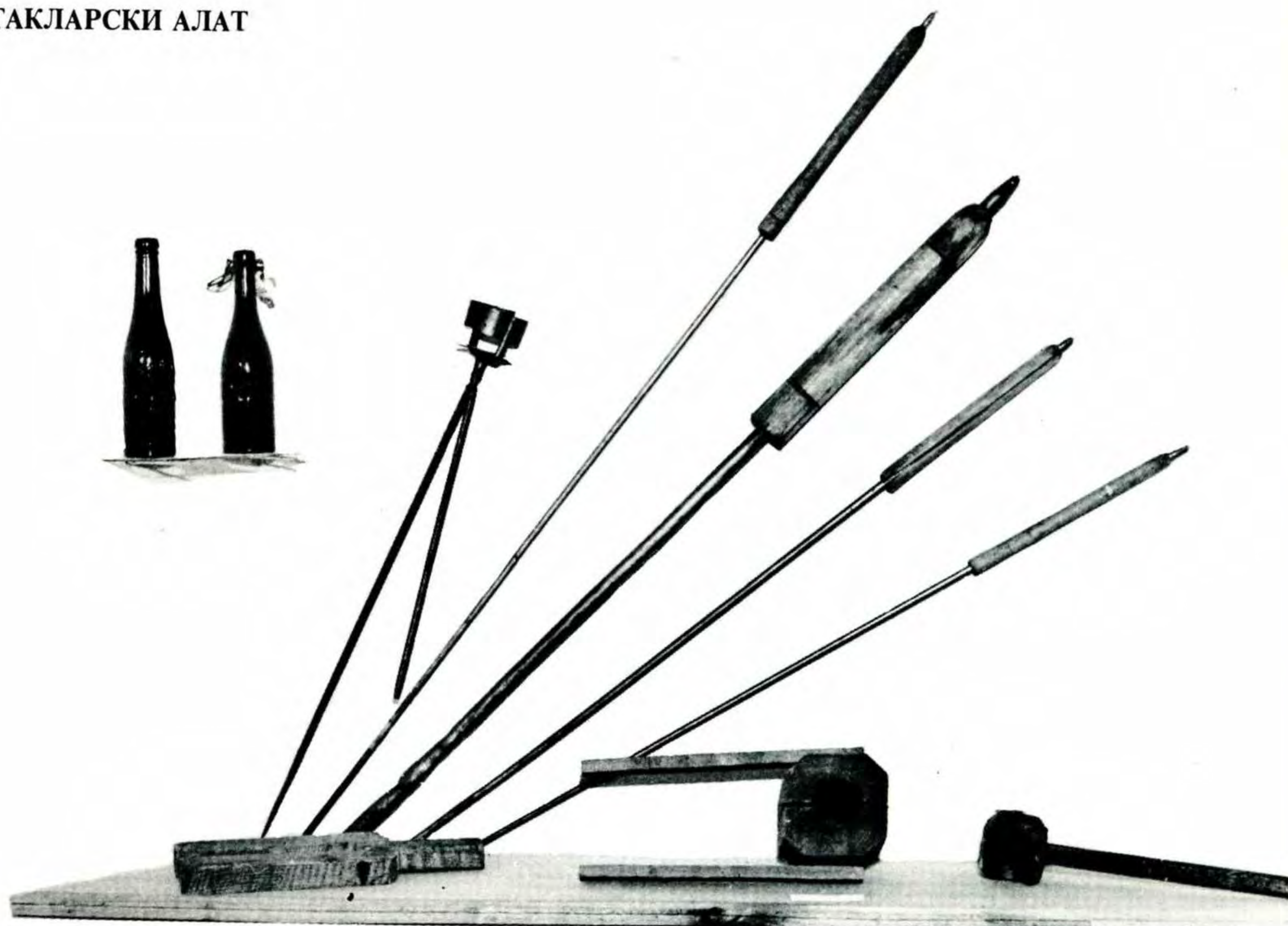

ЗБОРНИК ЗАКОНА (1854)

АБАЦИЈСКИ АЛАТ

СТАКЛАРСКИ АЛАТ

„ЦАНКАР“ – РАДНИЧКО, ПЕВАЧКО ДРУШТВО (1928)

1. ГЕНЕРАЛ МИЛОЈКО ЛЕШЈА-
НИН – СРПСКО–ТУРСКИ РАТ-
ОВИ 1876.

2. ГЕНЕРАЛ ИЛИЈА ГОЈКОВИЋ –
БАЛКАНСКИ И ПРВИ СВЕТС-
КИ РАТ

ОРДЕЊЕ СРПСКИХ ВОЈНИКА ИЗ БАЛКАНСКОГ И ПРВОГ СВЕТСКОГ РАТА

1

2

1. СТРЕЉАЊЕ ПАРТИЗАНА ПА-
РАЋИНСКО-ЋУПРИЈСКЕ ЧЕ-
ТЕ 1941. ГОДИНЕ

2. ТРОФЕЈНИ ПИШТОЉ ИЗ ДРУ-
ГОГ СВЕТСКОГ РАТА

1. НАРОДНИ ХЕРОЈ МОМЧИЛО
ПОПОВИЋ – ОЗРЕН

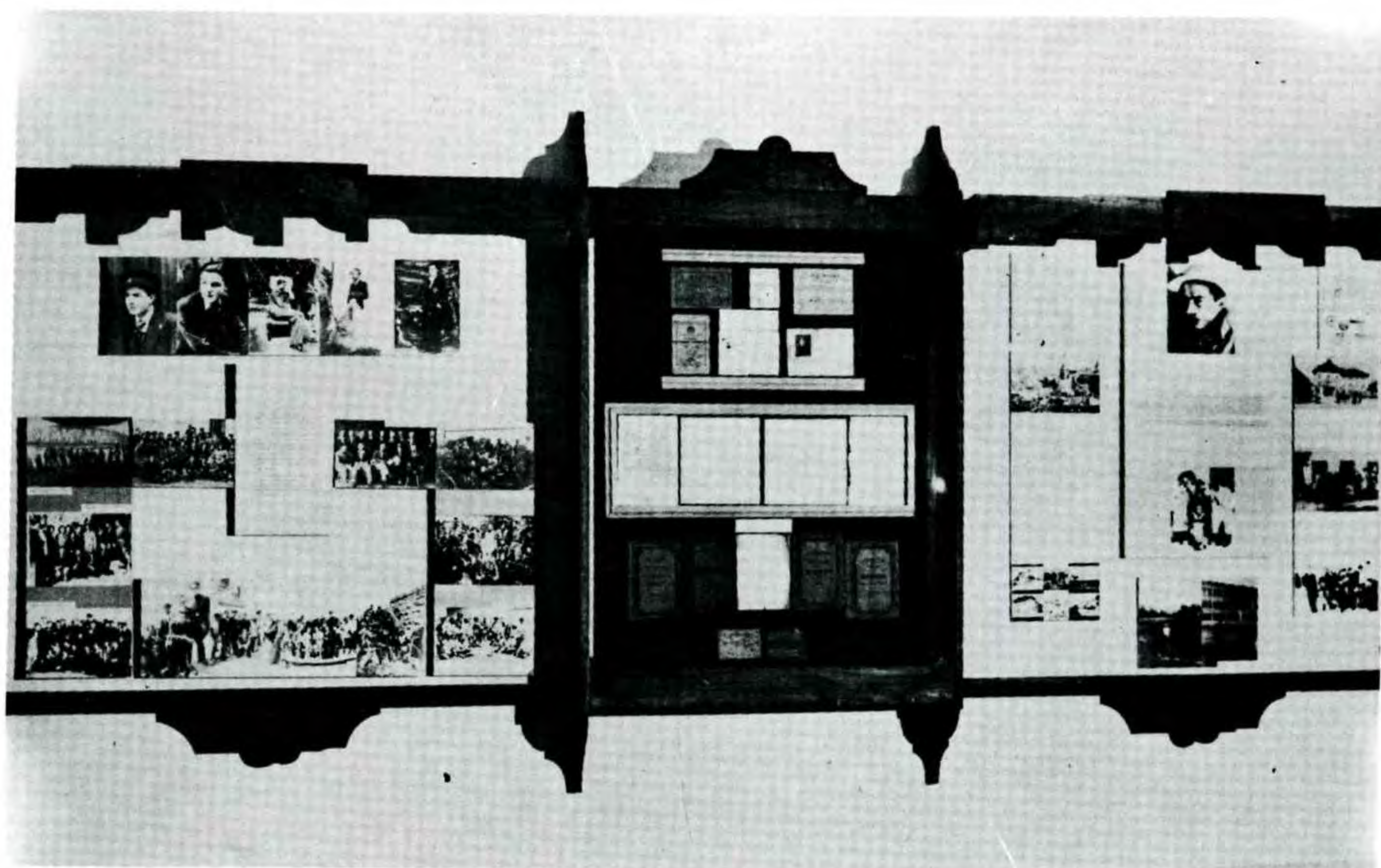

2. НАРОДНИ ХЕРОЈ БРАНКО
КРСМАНОВИЋ

ОСЛОБОЂЕЊЕ ПАРАЋИНА 13. ОКТОБАР 1944. ГОДИНЕ

ИЗГЛЕД КУЋЕ БРАНКА КРС-
МАНОВИЋА У ДОЊОЈ
МУТНИЦИ

ЕНТЕРИЈЕР СТАЛНЕ МУЗЕЈСКЕ
ПОСТАВКЕ СПОМЕН КУЋЕ
БРАНКА КРСМАНОВИЋА У
ДОЊОЈ МУТНИЦИ

СПОМЕНИК ПАЛИМ ПАРАЋИ-
НЦИМА У РАТУ 1912. 1918.
ГОДИНЕ

СПОМЕНИК БРАНКУ
КРСМАНОВИЋУ

1

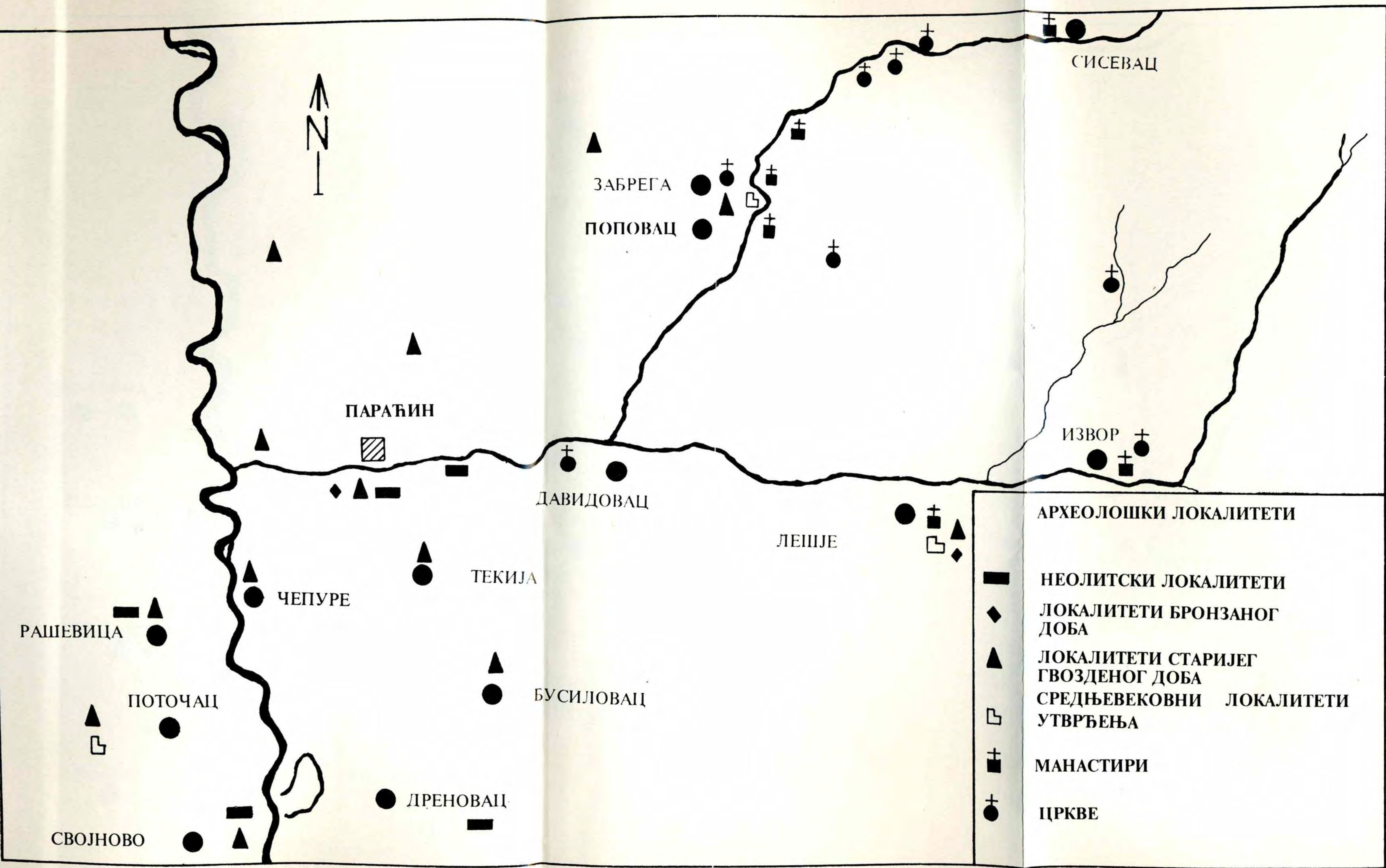

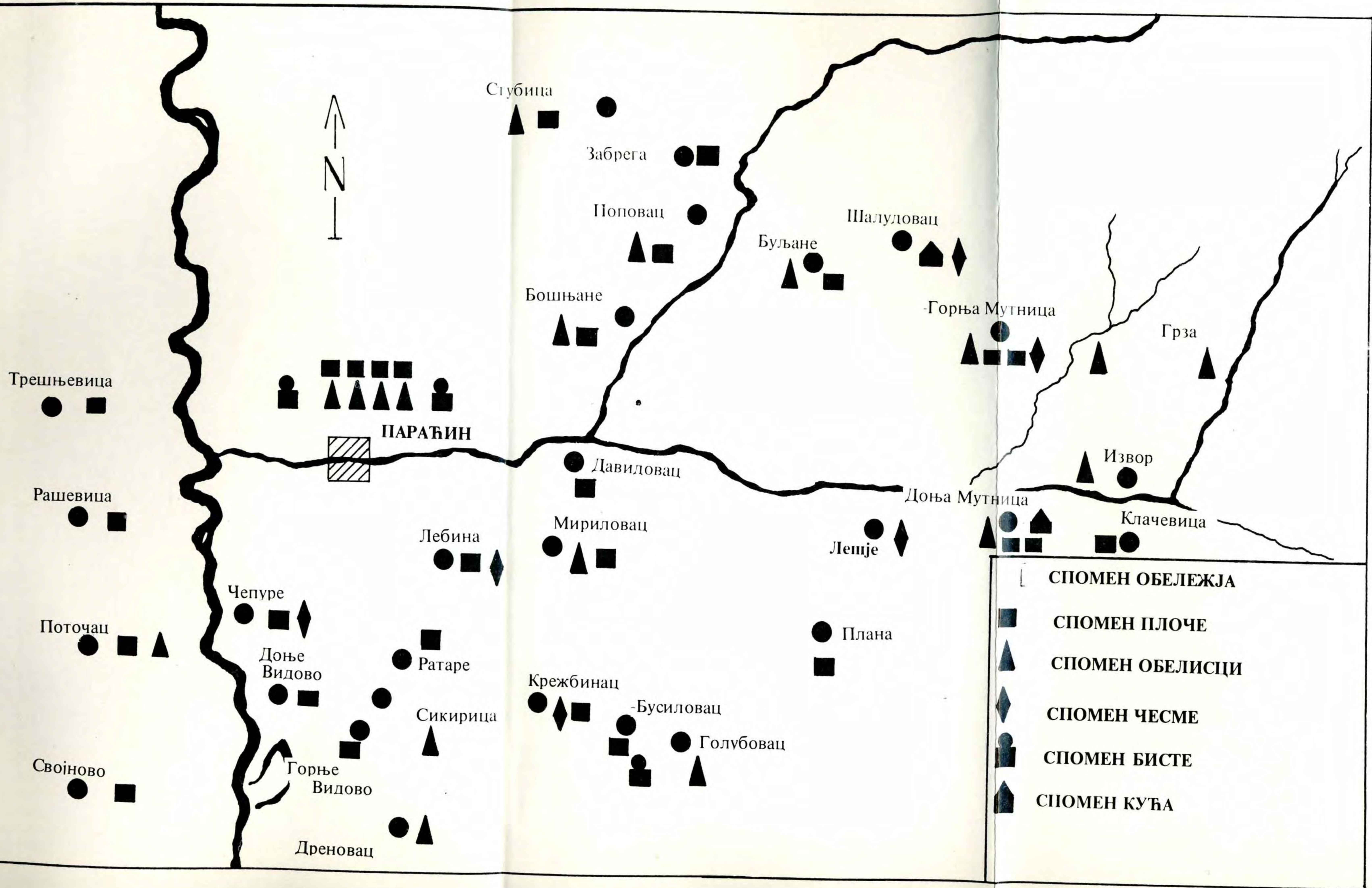
3

2

1. ЛОКАЛИТЕТ „ПЕТРУС“
2. ЛОКАЛИТЕТ „МОНАСТИР
НАМАСИЈА“
3. ЛОКАЛИТЕТ „МОТЕЛ-
СЛАТИНА“

RESUME

On publie ce catalogue à l'occasion de dix ans d'existence du Musée natal à Paraćin et du Musée Branko Krsmanović à Donja Mutnica. Il nous présente le travail sur la réunion systématique, la garde, la rédaction scientifique et la publication des matériaux venus au musée.

La base pour la fondation du musée à Paraćin était la collection archéologique de l'école primaire „Radoje Domanović”, fondée à l'aide du camarade Momir Jezdić.

A l'aide des organisations sociaux - politiques et surtout de la commune Paraćin, le musée était logé dans un des premiers bâtiments à l'étage, construit le milieu du XIX siècle, connu comme „La Maison de Ružić”.

Le musée natal à Paraćin a les sections archéologique, historique, ethnologique et d'histoire de l'art.

Avec ce catalogue nous avons envie de remercier à tous ceux qui ont pris part à la fondation du musée et qui aident toujours le travail de cette organisation culturelle.

A l'aide de leur travail et du travail des ouvrier professionnels, le musée à Paraćin est devenu l'institution contemporaine.

**ИЗДАВАЊЕ КАТАЛОГА ПОМОГЛЕ СУ СЛЕДЕЋЕ РАДНЕ
ОРГАНИЗАЦИЈЕ**

ФАБРИКА ЦЕМЕНТА „НОВИ ПОПОВАЦ“

СРПСКА ФАБРИКА СТАКЛА

ИНВЕСТ БАНКА – ПОСЛОВНИЦА ПАРАЋИН

ЈУГОБАНКА – ПАРАЋИН

ЕЛЕКТРОДИСТРИБУЦИЈА – ПАРАЋИН

„БУДУЋНОСТ“ – ПАРАЋИН

ФАБРИКА АДИТИВА – ПАРАЋИН

**ФАБРИКА БОМБОНА, РАТЛУКА И ЖВАКАЋИХ ГУМА
„ПАРАЋИНКА“**

ФТМ „ПРОЛЕТЕР“ – ПАРАЋИН

С И З МАТЕРИЈАЛНЕ ПРОИЗВОДЊЕ

С И З ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И КУЛТУРЕ

ОПШТИНСКИ ОДБОР ИНВАЛИДА РАДА

СКУПШТИНА ОПШТИНЕ ПАРАЋИН

**ПРОМЕТНО ПРОИЗВОДНА ОРГАНИЗАЦИЈА
„ШУМАДИЈА“**

уређивачки одбор

МОМИР ЈЕЗДИЋ

СЛОБОДАН МИЛИВОЈЕВИЋ
РАДОЈЕ НЕСТОРОВИЋ
ДРАГИША РАТКОВИЋ
НАДЕЖДА ЈОВАНОВИЋ
ДРАГОМИР ХАЏИЋ
МИЛИВОЈЕ ВУЧКОВИЋ
ЖИВОРАД СИМИЋ
МАРИН БРМБОЛИЋ
ПРЕДРАГ ПЕТРОВИЋ
АЛЕКСАНДАР СРНДАКОВИЋ

Оснивање и протеклих 10 година Завичајног музеја у Параћину неодвојиви су од рада Момира Јездића и Марина Брмболића.

МОМИР ЈЕЗДИЋ, професор биологије, директор школе, ентузијаста неисцрпне енергије, археолог аматер, већ првих послератних година улаже велике напоре и покушаје да се у Параћину оснује Музеј. Неуспеси и честа неразумевања на која је наилазио током низа година, нису га омели у његовом преданом раду на сакупљању старина.

Оснивач прве археолошке секције, вредан теренски радник, који све помно бележи и сакупља, ствара при школи вредну археолошку, нумизматичку и природњачку збирку, која ће 1976. године представљати основ за формирање Завичајног музеја у Параћину. Схватајући прави значај културних добара, био је у сталном контакту са катедром за археологију при Филозофском факултету у Београду и са Заводом за заштиту споменика културе. Након оснивања Музеја са великим интересовањем прати његов развој као и све врсте истраживања, увек спреман да помогне, да нађе и упути речи подстрека. Од оснивања Завичајног музеја до краја свога живота 1988. године са успехом обавља дужност председника Програмског савета.

МАРИН БРМБОЛИЋ као дипломирани археолог од свог доласка у СИЗ културе Параћин 1975. године, започиње са интензивним радом на формирању Завичајног музеја. У то време као једини стручњак преузима археолошку збирку из ОШ „Радоје Домановић“ и започиње са формирањем историјске и етнологичке збирке, које су основ сталне изложбе и садашњих одељења за историју и етнологију.

Током протеклих 10 година Марин Брмболић је извршио бројна рекогносцирања, сондажна и систематска археолошка ископавања. Према интересовању акценат ставља на истраживања остатака средњевековних споменика културе. Рад Марина Брмболића несумљиво представља велики допринос на проучавању прошлости овога краја, где је до тада веома мало пажње поклањано археолошким истраживањима. Резултате својих истраживања објављује у стручним часописима и у виду музејских издања. Овом приликом навешћемо само неке радове: Параћин кроз векове, Манастир Намасија, Предмети од бронзе, бакра и стакла из манастира Намасије, Рановизантијско утврђење на Јухору, Оруђа XIII-XVII века у средњем Поморављу.

Од конституисања Завичајног музеја постављен је за његовог првог управника и ту дужност обавља до свог одласка 1987. године.

У фази оснивања Завичајног музеја значајан допринос дали су и бројни појединци.

Овом приликом желимо да одамо посебно признање Слободану Миливојевићу, тадашњем председнику СО Параћин, захваљујући чијем је свесрдном залагању и исказаном интересовању за службу заштите трајно решен проблем смештаја музеја, и Миливоју Вучковићу, тадашњем секретару СИЗ-а културе, једном од главних покретача оснивања галерије Музеја.